

บทที่ 2

ทฤษฎีแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ได้นำทฤษฎีแนวคิดที่ใช้เป็นแนวทางการศึกษาถึงวัฒนธรรมทางการเมืองในชุมชนกะเหรี่ยงครั้งนี้ตามแนวคิดคือ แนวคิดวัฒนธรรมทางการเมือง, แนวคิดการมีส่วนร่วมทางการเมือง และแนวคิดความเป็นชาติพันธุ์ชนกลุ่มน้อย

2.1.1 แนวคิดวัฒนธรรมทางการเมือง

“วัฒนธรรม” เป็นแนวปฏิบัติของกลุ่มคนในแต่ละกลุ่ม แต่ละสังคม ซึ่งอาจจะมีส่วนที่เหมือนกัน คล้ายคลึงกัน แตกต่างกันไปบ้าง หรืออาจจะแตกต่างกันไปโดยสิ้นเชิง แนวปฏิบัติดังกล่าวสืบเนื่องมาจากการพื้นฐานการอบรมกล่อมเกลามาจากความรู้ ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ทัศนคติ ศีลธรรม ประเพณี เทคโนโลยี เริ่มมาตั้งแต่ครอบครัว สถานศึกษา วัด กลุ่มเพื่อนรวมตลอดจนถึงแวดล้อมต่างๆของแต่ละสังคมของกลุ่มคน เป็นแบบวิถีที่ได้ปฏิบัติสืบต่อกันมาที่อาจจะยาวนาน หรือแม้ว่าเพิ่งจะมีการเริ่มรับปฏิบัติ หากเมื่อกลุ่มคนที่อยู่ร่วมในสังคม เกิดการยอมรับยึดถือเป็นแบบวิถีที่จะดำรงชีวิตในรูปแบบเช่นนั้นแล้ว นั่นคือ “วัฒนธรรม” ของสังคมนั้นนั่นเอง ดังเช่นวัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อย ย่อมที่จะแตกต่างกับวัฒนธรรมของคนในเมือง หรือวัฒนธรรมของคนในภาคเหนือย่อมที่จะแตกต่างไปจากวัฒนธรรมของคนในภาคใต้ การที่วัฒนธรรมของแต่ละสังคมแตกต่างกัน ก็ขึ้นอยู่กับกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมของแต่ละบุคคลนั่นเอง (กรณิศ ควงวิทย์, อ้างใน โชตชัย สันตุภรณ์, 2543: 8)

วัฒนธรรมของคนไทยที่ค่อนข้างเน้นพฤติกรรมแบบอนุรักษนิยมนั้น ย่อมส่งผลไปถึงวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยในภาพรวมด้วย ทั้งนี้เนื่องจากเป็นวัฒนธรรมที่ค่อนข้างเน้นในเรื่องอำนาจมากกว่าเหตุผล เช่นสอนให้เด็กกลัวพ่อแม่ คิษย์กลัวครู ผู้น้อยกลัวผู้ใหญ่ ประชาชนกลัวเจ้าหน้าที่ของรัฐเหล่านี้ ย่อมไม่เป็นผลดีต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ลักษณะสังคมแบบนี้ เสรีภาพของประชาชนมักจะถูกจำกัด ทำให้ประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจทางการเมือง ขาดความคิดริเริ่ม ไม่กล้าแสดงออกซึ่งความเห็น ไม่ตระหนักในสิทธิและหน้าที่ของคนในทางการ

เมือง และมีทัศนคติต่อระบบการเมืองที่ไม่ถูกต้องตามหลักประชาธิปไตย (สมศักดิ์ เกี่ยวกิ่งแก้ว, 2536: 52)

การศึกษาวัฒนธรรมทางการเมือง มิได้มุ่งที่จะศึกษาโครงสร้างทางการเมือง เช่น รัฐบาล พรรค กลุ่มผลักดัน หรือรูปแบบพฤติกรรมทางการเมืองที่เกิดขึ้น แต่มุ่งศึกษาว่ามีความเชื่ออย่างไรเกี่ยวกับโครงสร้างและพฤติกรรมดังกล่าว ทั้งนี้เพราะความเชื่อเหล่านี้เองที่ให้ความหมายต่อพฤติกรรมของคน ทั้งสำหรับตัวเขาเอง และสำหรับคนอื่น การศึกษาถึงความเชื่อเหล่านี้ จึงเป็นแนวทางในการอธิบายว่า ทำไมคนจึงมีพฤติกรรมทางการเมืองออกมาในรูปแบบอื่นๆ แต่ก็พึงสังวรไว้ว่า วัฒนธรรมทางการเมืองไม่สามารถที่จะบอกได้ว่า นาย ก. หรือ นางสาว ข. จะทำอะไรเป็นรายบุคคล หากแต่มุ่งที่จะบอกว่าคนในสังคมโดยรวม หรือคนกลุ่มนั้นกลุ่มนี้ในสังคมมีแนวโน้มจะทำอะไร (พฤษวิธาน ชุมพล, 2531: 95)

(1) ความหมายวัฒนธรรมทางการเมือง ได้มีผู้ให้ความหมายของวัฒนธรรมทางการเมืองไว้ในหลายประการ ซึ่งก็มีความแตกต่างกันออกไป ดังนี้

Gabriel A.Almond & Sidney Verba กล่าวว่าวัฒนธรรมทางการเมืองคือ ทัศนคติทางการเมืองและทัศนคติที่บุคคลนั้นมีต่อระบบการเมืองและส่วนต่างๆของระบบการเมือง (Almond and Verba, 1965: 12)

Gabriel A.Almond & G. Bingham Powell ได้กล่าวถึงวัฒนธรรมทางการเมืองว่าเป็นแบบแผนของทัศนคติของแต่ละบุคคลต่อระบบการเมือง แบบแผนทัศนคติทางการเมืองของแต่ละบุคคลนั้น เป็นความรู้สึกนึกคิดภายในจิตใจ นับเป็นตัวสร้างทัศนะทางการเมืองหรือการแสดงออกที่เป็นบทบาททางการเมือง ความรู้สึกนึกคิดนี้มีส่วนประกอบหลายอย่าง รวมทั้งสิ่งเหล่านี้ คือ

1. ความโน้มเอียงทางการรับรู้ (Cognitive Orientation) ซึ่งหมายถึงความรู้และความเชื่อที่มีต่อเรื่องราวทางการเมืองและส่วนต่างๆของระบบการเมือง
2. ความโน้มเอียงด้านความรู้สึก (Affective Orientation) ซึ่งหมายถึงความรู้สึกผูกพัน ไม่ยอมรับหรือสิ่งที่เป็นความรู้สึกต่างๆที่มีต่อการเมือง
3. ความโน้มเอียงด้านการประเมินผล (Evaluation Orientation)ซึ่งได้แก่มิติต่างๆ ตลอดจนการตัดสินใจทางการเมือง ซึ่งโดยปกติทั่วไป จะเอาค่านิยมเข้าไปพัวพันเปรียบเทียบกับการเมืองและเหตุการณ์ทางการเมืองต่างๆ (Almond & Powell, อ้างใน สมศักดิ์ เกี่ยวกิ่งแก้ว, 2536: 50)

Gabriel A.Almond & Sidney Verba ได้ศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยใน “The Civic Culture” โดยศึกษาวิจัยกลุ่มตัวอย่าง 5 ประเทศ คือ เยอรมันนี อิตาลี

เม็กซิโก อังกฤษ และสหรัฐอเมริกา ทั้งนี้ได้ให้ความหมายของวัฒนธรรมทางการเมืองระบอบประชาธิปไตยว่า เป็นเรื่องของความเชื่อ ความปรารถนา อารมณ์และการมีส่วนร่วมของพลเมือง อีกทั้งได้จำแนกรูปแบบความโน้มเอียงทางการเมืองของบุคคล ในฐานะที่เป็นสมาชิกในระบบการเมือง กล่าวถึงความโน้มเอียงทางการเมือง แบบแผน ทักษะคติทางการเมืองของบุคคลเป็น 3 ลักษณะ

1. ความโน้มเอียงทางการเมืองรับรู้ (Cognitive Orientation) ซึ่งเป็นเรื่องของความรู้ความเข้าใจและความเชื่อ ที่มีต่อระบบทางการเมือง บทบาทและหน้าที่ ตามบทบาทปัจจัยการนำเข้า (Inputs) และปัจจัยผลิตผล (Outputs) ของระบบการเมือง

2. ความโน้มเอียงตามความรู้สึกนึกคิด (Affective Orientation) เป็นความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อระบบทางการเมืองและส่วนต่างๆของระบบการเมือง

3. ความโน้มเอียงในการประเมินค่า (Evaluative Orientation) เป็นการใช้ดุลยพินิจและการตัดสินใจในการให้ความเห็นต่างๆเกี่ยวกับกิจการทางการเมือง และปรากฏการณ์ทางการเมือง อันเป็นผลที่เกิดจากบุคคลได้รวบรวมมาตรการทางคุณค่าและกำหนดกฎเกณฑ์ โดยอาศัยข่าวสารและความรู้สึกเป็นแนวทางประกอบการตัดสินใจหรือข้อคิดเห็น (Almond & Verba 1965, อ้างใน โชคชัย สันตุภรัตน์, 2543: 10)

Lucian W.Pye กล่าวว่า วัฒนธรรมทางการเมืองหมายถึงแบบแผนทัศนคติ ความเชื่อ ความรู้สึก ซึ่งก่อให้เกิดระเบียบและความหมายต่อกระบวนการทางการเมือง ทั้งยังช่วยวางรากฐานและข้อบังคับซึ่งควบคุมพฤติกรรมของบุคคลในระบบการเมือง วัฒนธรรมจึงเป็นที่รวมความคิดทางการเมืองและบรรทัดฐานทางการเมืองต่างๆ และเป็นตัวชี้วัดให้เห็นถึงการรวมตัวของมิติทางการเมืองด้านจิตวิทยาและความคิดทางการเมือง (Pye 1968, อ้างใน โชคชัย สันตุภรัตน์, 2543: 9)

Walter A.Rosenbaum ได้ให้ความหมายของวัฒนธรรมทางการเมืองไว้ 2 แนวทาง ซึ่งขึ้นอยู่กับระดับที่ต้องการศึกษา โดยประการแรกในระดับ “ปัจเจกบุคคล” มุ่งศึกษาในเชิงจิตวิทยาขั้นพื้นฐานว่า บุคคลมีความรู้สึกโน้มเอียงต่อองค์ประกอบสำคัญของระบบการเมืองในแนวใด กล่าวคือบุคคล “รู้สึก” และ “คิด” อย่างไรกับสัญลักษณ์และการปกครองซึ่งเป็นแบบแผนทางการเมือง ส่วนวัฒนธรรมทางการเมืองอีกระดับหนึ่งคือ “แนวคิดระบบ” ว่าประชาชนในสังคมประเมินค่าสถาบันทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐอย่างไร การประเมินนี้เกิดจากการสะสมบรรดาความโน้มเอียงของประชาชนที่มีต่อองค์ประกอบพื้นฐานของระบบการเมือง (Rosenbaum, 1975: 4, อ้างใน วรณธรรม กาญจนสุวรรณ, อมร รัชสาสัถย์ (บรรณาธิการ) 2543: 149)

Sidney Verba ได้ให้ความเห็นไว้ใน Comparative Political Culture ว่า วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมทั้งหมด หรืออีกความหมายหนึ่งคือ ความเชื่อทางการเมือง เช่น ความเชื่อที่ว่าผู้นำที่ดีควรมีลักษณะอย่างไร ระบบการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกอยู่เป็นประชาธิปไตยหรือไม่ รวมทั้งความรู้ทางการเมืองและค่านิยมทางการเมือง ซึ่งความรู้ ความเชื่อ และความรู้สึกล้วนเป็นส่วนหนึ่งของความรู้ และค่านิยมทั่วไปของบุคคลในสังคมนั้น (Sidney Verba, อ้างใน พิมพ์ แสงสว่าง, 2536: 13)

ลิจิต ซีรเวคิน อธิบายวัฒนธรรมทางการเมืองในประเด็นต่างๆคือ

1. วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นแบบในการคิดเรื่องการเมืองหรืออำนาจของคนในสังคมหนึ่ง ซึ่งเป็นทั้งความรู้ ความเชื่อ อุดมการณ์ ค่านิยมทางการเมือง
2. เป็นแบบในการกระทำหรือดำเนินการทางการเมือง
3. เป็นส่วนที่เป็นวัฒนธรรมทางสัญลักษณ์ (ลิจิต ซีรเวคิน, 2529: 116, อ้างใน วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ, อมร รักษาศักดิ์ (บรรณาธิการ) 2544: 149)

กมล สมวิเชียร ให้ความหมายวัฒนธรรมทางการเมืองได้แก่ ค่านิยมของคนที่เกี่ยวข้องกับ “ การเมือง ” หรือ “ สิ่งที่เกี่ยวข้องกับการเมือง ” สำหรับการเมืองในที่นี้จะเข้าใจกันง่าย ๆ ว่า คือสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการปกครอง เช่น รัฐธรรมนูญ รัฐสภา กระทรวงทบวงกรม กฎหมาย ผู้แทนราษฎร ทหาร พระมหากษัตริย์ ฯลฯ เป็นต้น ประการหนึ่งที่เป็นความหมายการเมืองอย่างแคบแต่เห็นได้ชัด กับความหมายอย่างกว้างและเห็นได้ไม่ค่อยชัด อันได้แก่สิ่งที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจแจกจ่าย แบ่ง เสาแสดงหา กระจ่าย ลดหรือเพิ่มอำนาจ คือสิ่งที่เกี่ยวข้องกับอำนาจโดยทั่วไปด้วย (กมล สมวิเชียร, 2524: 39)

สมบัติ ธำรงธัญวงศ์ กล่าวว่าจากการศึกษาความหมายของวัฒนธรรมทางการเมือง อาจสังเคราะห์ความหมายโดยสรุปได้ว่า วัฒนธรรมทางการเมืองหมายถึง “แบบแผนพฤติกรรมของบุคคลที่มีต่อระบบการเมืองและองค์ ประกอบต่างๆทางการเมือง เป็นผลมาจากความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติทางการเมืองของบุคคล ที่ได้รับการปลูกฝัง อบรม และถ่ายทอดสืบต่อกันมาในช่วงระยะเวลาหนึ่ง” (สมบัติ ธำรงธัญวงศ์, 2538: 19)

พฤทธิสถาน ชุมพล กล่าวว่าวัฒนธรรมทางการเมืองของประเทศใดประเทศหนึ่งคือ ลักษณะการกระจาย (Distribution) ของความโน้มเอียง ทางด้านความรู้ ความรู้สึกรู้สีก และการประเมินค่าต่อวัตถุทางการเมือง (Political objects) ที่มีอยู่ในบรรดาสมาชิกของสังคมนั้น (พฤทธิสถาน ชุมพล, 2531: 95)

ศรายุทธ โยริคคะ ได้สรุปวัฒนธรรมทางการเมืองคือ แบบกระสวนหรือชุดของทัศนคติ ความเชื่อ และค่านิยมของคนที่มีต่อการเมือง ซึ่งประกอบด้วยระบบการเมือง ผู้แสดงบทบาททางการเมือง กระบวนการทางการเมือง และส่วนอื่นๆของระบบการเมือง แบบกระสวนนี้เป็นสิ่งที่สมาชิกของระบบการเมืองส่วนใหญ่มีอยู่ร่วมกัน (นพคุณ เมื่อแวง และคณะ, 2524: 112-113)

วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ ได้สรุปความหมายของวัฒนธรรมทางการเมืองไว้ คือ กรอบในการคิดการกระทำ ที่ควรประพฤติปฏิบัติในทางการเมือง อันรวมถึงความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึก การประเมินค่าในด้านต่างๆ คือ

1. ความรู้ ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชาติและระบบการเมืองที่เป็นของตัวบุคคลนั้น เช่น รู้ประวัติของชาติ มีความรู้สึกผูกพันต่อลักษณะทั่วไปของการปกครอง เป็นต้น
2. ความรู้สึกผูกพันกับเพื่อนร่วมชาติและความไว้วางใจในผู้นำ โครงสร้างทางการเมือง นโยบายของรัฐ เป็นต้น
3. ความรู้ความเข้าใจและคาดหวังเกี่ยวกับการบริหารงานของรัฐ บทบาทและผลกระทบของรัฐบาลต่อชีวิตความเป็นอยู่และสังคมของประเทศ
4. ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึกต่อกระบวนการตัดสินใจทางการเมือง ตลอดจนประเมินบทบาทของตนเอง ในสิทธิหน้าที่ วิธีการที่จะเข้าไปมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ ในเรื่องทางการเมือง และสามารถผลักดันในเชิงนโยบาย เพื่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เป็นต้น

(2) รูปแบบและลักษณะวัฒนธรรมทางการเมือง

Gabriel A.Almond & Sidney Verba ได้เสนอรูปแบบของวัฒนธรรมทางการเมืองไว้ 3 รูปแบบดังต่อไปนี้

1. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบ (Parochial Political Culture) เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลที่ไม่มีความรู้ความเข้าใจทางการเมือง ไม่มีการรับรู้ ไม่มีความเห็นและไม่ใส่ใจต่อระบบการเมือง รวมถึงไม่สนใจที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง
2. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า (Subject Political Culture) เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของผู้มีความรู้ความเข้าใจต่อระบบการเมือง โดยทั่วไป และยอมรับอำนาจของฝ่ายรัฐ ปฏิบัติตามกฎหมายข้อบังคับและกฎหมายของรัฐ แต่ไม่สนใจที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในทุกกระบวนการ ไม่มีความรู้สึกว่าเขาเองมีความหมายหรือมีความสำคัญต่อระบบทางการเมือง

3. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม (Participant Political Culture) เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจระบบการเมืองเป็นอย่างดี เห็นคุณค่าและให้ความสำคัญในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง เพื่อควบคุม กำกับดูแลและตรวจสอบให้ผู้ปกครองทำการปกครอง เพื่อสนองตอบความต้องการของประชาชน(Almond & Verba, 1965: 16 - 18)

Almond & Verba ได้ย้่าว่า การจำแนกประเภทวัฒนธรรมทางการเมืองทั้ง 3 รูปแบบนั้น ไม่ได้หมายความว่าในสังคมหนึ่งๆจะมีวัฒนธรรมทางการเมืองเพียงประเภทเดียว แต่อาจมีลักษณะผสมผสานวัฒนธรรมทางการเมืองทั้ง 3 รูปแบบ ผสมปนเปื้อนอยู่ในสังคมในระดับที่แตกต่างกัน จึงได้จัดแบ่งประเภทระบบการเมืองที่มีลักษณะผสม (Mixed Type) ออกไปอีก 3 รูปแบบ คือ

1. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบผสมแบบไพร่ฟ้า (Parochial-Subject Political Culture) เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองที่คนส่วนใหญ่ไม่ได้ยอมรับในอำนาจดั้งเดิม เช่น อำนาจหัวหน้าเผ่าหรือเจ้าของที่ดินอีกต่อไป แต่จะให้ความจงรักภักดีต่อระบบการเมืองที่ซับซ้อนกว่าเดิม กล่าวคือจะยอมรับอำนาจของรัฐบาลกลาง แทนที่จะยอมรับอำนาจของหัวหน้าเผ่า แต่อย่างไรก็ตามก็ยังไม่สนใจที่จะเรียกร้องสิทธิทางการเมืองหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง

2. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าผสมการมีส่วนร่วม (Subject - Participant Political Culture) เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองที่สมาชิกบางส่วนของสังคมเริ่มมีความสนใจต้องการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง แต่ก็มีสมาชิกบางส่วนที่ไม่กระตือรือร้นจะเข้าไปมีส่วนร่วม และยังยอมรับในอำนาจรัฐโดยปราศจากเงื่อนไข วัฒนธรรมทางการเมืองที่ผสมกันในลักษณะนี้อาจทำให้ระบบการเมืองไม่มั่นคง เนื่องจากกลุ่มวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมมักเป็นคนกลุ่มน้อยในสังคม จึงมักถูกบีบคั้นและทำทลายจากวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าของคนหมู่มากได้ ในระยะแรกของการนำรูปแบบประชาธิปไตยมาใช้ ระบบการเมืองจะไร้เสถียรภาพ แต่ในระยะยาวถ้ามีการสร้างสรรค์องค์กรหรือสถาบันต่างๆขึ้นมารองรับ เช่น พรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ จะทำให้วัฒนธรรมทางการเมืองสองแบบนี้ดำรงอยู่ควบคู่กันไปเป็นเวลานานพอสมควร โดยมีระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยมีความต่อเนื่องในระยะยาว วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมอาจมีอิทธิพลทำให้ผู้ที่มีความโน้มเอียงไปในทางอำนาจนิยมเปลี่ยนท่าทีและทัศนคติได้

3. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบผสมกับแบบการมีส่วนร่วม (Parochial-Participant Political Culture) เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองที่ประชาชนส่วนใหญ่ในสังคมมีความจงรักภักดีอย่างแน่นแฟ้นต่อกลุ่มของตนเป็นลำดับแรก และมีทัศนคติต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง เพื่อมุ่งจะแสวงหาผลประโยชน์เฉพาะเชื้อชาติเฉพาะกลุ่ม ไม่มีการประนีประนอมระหว่างกลุ่มที่แตกต่างกัน ก่อให้เกิดความขัดแย้งในสังคม (Almond & Verba, 1965: 19 - 26) .

ตารางที่ 2.1 แสดงการเปรียบเทียบวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบเผด็จการ

วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย	วัฒนธรรมทางการเมืองแบบเผด็จการ
1. จะต้องมึจิตใจที่ต้องการการปกครองแบบประชาธิปไตย	1. นิยมยึดถือในตัวบุคคลมากกว่าหลักของเหตุผล
2. จะต้องยึดมั่นในความสำคัญและศักดิ์ศรีของบุคคล	2. นับถือระบบอาวุโส หรืออำนาจบารมี
3. จะต้องมีความเชื่อมั่นในความสามารถของบุคคล	3. การมอบความรับผิดชอบในทุกสิ่งทุกอย่างไว้ที่ผู้นำ
4. จะต้องเคารพในสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น	4. การนิยมอำนาจเด็ดขาด
5. จะต้องมีความเชื่อมั่นในความเสมอภาคของมนุษย์	5. การอ่อนน้อมยอมจำนนต่อผู้มีอำนาจ
6. จะต้องยึดถือในกติกาของการปกครองแบบประชาธิปไตย	6. การนิยมระบบเจ้าขุนมูลนาย
7. จะต้องสนใจในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครอง	7. การไม่ยอมรับความเสมอภาคของบุคคล
8. จะต้องมีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองของตน และมีความเชื่อมั่นในตนเอง	7. การไม่ยอมรับความไม่เสมอภาคของบุคคล
9. จะต้องมองโลกในแง่ดี มีความไว้วางใจในผู้อื่น	9. การยึดถือในค่านิยมแบบเดิม
10. จะต้องมีความเชื่อมั่นในตัวเจ้าหน้าที่และสถาบันทางราชการ	10. การยึดถือเกี่ยวกับความแตกต่างในฐานะของปัจเจกชน เช่น เชื่อมั่นในเรื่องชั้นวรรณะ
11. จะต้องรู้จักการวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผล และในทางสร้างสรรค์	11. การถือว่ากิจกรรมของบ้านเมืองเป็นเรื่องหลวง ชาวบ้านไม่เกี่ยวข้อง

ที่มา: วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ, อังโน อมร รักษาสัตย์, 2544: 157

ตารางที่ 2.2 รูปแบบของวัฒนธรรมทางการเมือง

ประเภทของ วัฒนธรรม ทางการเมือง	ความรู้ ระบบ โดยทั่วไป	ความเข้าใจ ปัจจัย นำเข้า	ความรู้ลึกผูกพัน ปัจจัย ส่งออก	และรู้ประเมินค่า ต่อตนเองในฐานะ ที่มีส่วนร่วม
แบบคับแคบ	0	0	0	0
แบบไพร่ฟ้า	1	0	1	0
แบบมีส่วนร่วม	1	1	1	1

ที่มา: Almond & Verba, 1965: 16, อ้างใน วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ, อมร รักษาสัตย์ (บรรณาธิการ), 2544: 152

จากตารางที่ 2.1 พบว่า วัฒนธรรมทางการเมืองในแบบประชาธิปไตยมีความสอดคล้องใกล้เคียงกับ วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมมากที่สุด และวัฒนธรรมทางการเมืองแบบเผด็จการ น่าจะมี ลักษณะใกล้เคียงกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบมากที่สุด

แต่อย่างไรก็ตาม Almond & Verba ไม่ได้ยืนยันว่าวัฒนธรรมทางการเมืองแบบเข้ามามี ส่วนร่วมนั้น เป็นวัฒนธรรมที่เอื้ออำนวยต่อการปกครองแบบประชาธิปไตย ซึ่งถ้าเรามอง การตามความหมายแล้วพบว่า วัฒนธรรมทางการเมืองแบบนี้ส่งเสริมให้คนเข้าไปมีส่วนร่วม ทางการเมืองสูง อันเป็นลักษณะหนึ่งของการปกครองในระบบประชาธิปไตย ทั้งนี้เพราะลักษณะ ของการเข้ามามีส่วนร่วมอาจจะอยู่ในรูปของอารมณ์ ปราศจากเหตุผล ทำไปโดยชอบหรือความเกลียด ถ้วนตัว ปราศจากข้อมูลก็ได้ (สิทธิพันธ์ พุทธหุน, 2530: 61, อ้างใน วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ, อมร รักษาสัตย์ (บรรณาธิการ), 2544: 157)

จากลักษณะและรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองที่ Almond & Verba ได้เสนอไว้ ผู้ศึกษาได้นำมาเป็นแนวทางศึกษาค้นคว้าอิสระในครั้งนี้ โดยได้สนใจถึงพฤติกรรมทางการเมืองใน ระดับพื้นที่ที่ฝังรากลึกอยู่ในชุมชนกระทั่งรวมถึงวิวัฒนาการของกรณีดังกล่าว ทั้งนี้ได้ตั้ง สมมุติฐานถึงรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองในพื้นที่ศึกษา เพื่อจะได้นำไปสู่ข้อเท็จจริงว่าเป็นไป ตามที่ผู้ศึกษาได้คาดการณ์ไว้หรือไม่อย่างไร

Daniel Wit ให้ความเห็นเกี่ยวกับลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองที่เป็น ประชาธิปไตยไว้ 4 ประการคือ

1. การมีทัศนคติที่ดีต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน การมองโลกในแง่ดีว่า มนุษย์มี ความสามารถเอาชนะสิ่งแวดล้อมและข้อบกพร่องของตนได้

2. รัฐบาลเป็นเครื่องมือของสังคมและสามารถสนองความต้องการของประชาชนได้ การเมืองเป็นสิ่งจำเป็นไม่ใช่เรื่องสกปรก

3. สิทธิเสรีภาพดีมาพร้อมกับความเป็นมนุษย์ ความคิดเห็นของแต่ละคนมีความสำคัญและอาจยอมรับได้

4. ประชาชนสามารถล้มล้างรัฐบาลได้ ถ้ารัฐบาลทำตัวเป็นนายและไม่ทำตามความประสงค์ของมวลชน (โกสุม ธรรมาทิพย์, 2526: 114-115)

กมล สมวิเชียร ได้ทำการศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองไว้ว่า โดยทั่วไปมีกระบวนการเรียนรู้ 3 ระดับ ระดับแรกเป็นระดับครอบครัวเน้นความเป็นอิสระเรียก “อิสระนิยม” ระดับสองเป็นระดับนอกครอบครัวเน้นอำนาจเป็นสำคัญเรียก “อำนาจนิยม” และระดับสามเป็นระดับที่เข้ามาเรียนรู้ระบบการเมืองทั้งทางตรงและทางอ้อม ระดับสุดท้ายนี้ถือเป็นสิ่งใหม่ของสังคมไทยที่เริ่มในปี 2475 แต่ยังมีค่านิยม “อำนาจนิยม” ของข้าราชการผสมผสานอยู่มาก โดยวัฒนธรรมทางการเมืองไทยมีลักษณะอิสระนิยมปนกับอำนาจนิยม อันเป็นผลจากการจัดেলাในครอบครัว และเมื่อเติบโตจะถูกครอบงำจากอิทธิพลของระบบราชการที่เป็นอยู่ในสังคม ผ่านกลไกในสถานการศึกษา ปลุกฝังการยอมรับผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่า โดยมีลักษณะเหมือนลูกดุ่มแกว่งระหว่าง “อิสระนิยม” ในระดับครอบครัวมาซึ่งปลายสุดอีกด้านหนึ่งคือ “อำนาจนิยม” ในระดับสังคมและการเมือง เป็นการขัดแย้งกันเองระหว่างความปรารถนาที่จะมีชีวิตที่ดีขึ้นไม่มีสิ่งเหนี่ยวรั้งจำกัด กับความจำเป็นที่จะต้องอยู่ภายใต้อำนาจของบุคคลที่เหนือกว่า (กมล สมวิเชียร, 2524: 52-55)

ทินพันธุ์ นาคะตะ ได้สรุปลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองไว้ใน “ การเมืองการบริหารไทย : ภาระของชาติ ” ว่า แม้ระบบการเมืองไทยจะเปลี่ยนแปลงไปมากในโครงสร้างที่เป็นทางการตามระบอบประชาธิปไตยนับแต่ปี 2475 ก็ตาม แต่วัฒนธรรมทางการเมืองแบบดั้งเดิมของไทยยังมีการเปลี่ยนแปลงไม่มากนัก ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างวัฒนธรรมทางการเมืองที่มีอยู่ซึ่งเป็นลักษณะแบบดั้งเดิม กับ โครงสร้างทางการเมืองแบบประชาธิปไตยซึ่งเป็นรูปแบบที่เป็นทางการ และต้องอาศัยวัฒนธรรมทางการเมืองแบบใหม่ ซึ่งยังขาดแคลนอยู่ ทั้งนี้เพราะกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยตามสถาบันต่างๆ ยังปลุกฝังวัฒนธรรมทางการเมืองแบบดั้งเดิมค่อนข้างมาก โดยเข้ากันได้ดีกับระบบการเมืองที่เป็นอยู่จริง นั่นคือเป็นประชาธิปไตยน้อย เพราะระบบการเมืองในอุดมคติที่ต้องการอย่างเป็นทางการคือรูปแบบระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข คนไทยต้องปรับปรุงแก้ไขจิตใจของตนเพื่อให้หลุดพ้นวัฒนธรรมทางการเมืองแบบดั้งเดิมที่ตนมีอยู่ เพราะกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมทางการเมือง ทั้งทางครอบครัว โรงเรียน องค์กร สมาคม และสื่อมวลชน ยังไม่มีส่วนช่วยปลุกฝัง

วัฒนธรรมทางการเมืองแบบทางโลกและแบบประชาธิปไตยให้แก่คนไทย (ทินพันธุ์ นาคะตะ, 2533: 50-51) และยังได้จำแนกลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองของคนไทย ที่สำคัญๆ ไว้ดังต่อไปนี้

1. อำนาจนิยม
2. นิยมระบบเจ้านายกับลูกน้อง
3. ยึดมั่นในตัวบุคคลมากกว่าหลักการ
4. มีการจัดลำดับฐานะในความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล
5. ความเป็นอิสระนิยม
6. การยึดมั่นในประเพณีนิยม
7. ความเกลียดชัง
8. ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง มองโลกในแง่ร้าย และขาดความไว้วางใจผู้อื่น
9. การรักสงบและการประนีประนอม (ทินพันธุ์ นาคะตะ, 2539: 47-52)

สมศักดิ์ เกียรติแก้ว ได้สรุปลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองของคนไทย ทั่วๆ ไป ที่ไม่อำนวยความสะดวกการมีส่วนร่วมทางการเมือง จากงานวิจัยของสุจิต บุญบงการ เรื่องนิสิต นักศึกษากับการพัฒนาทางการเมืองไทย , กมล สมวิเชียร ในงานวิจัยเรื่องปัจจัยเงื่อนไข ประชาธิปไตยและการพัฒนาทางการเมืองในประชาธิปไตยสังคมนิยมคอมมิวนิสต์กับการเมืองไทย และ Thinapun Nakata The problems of Democracy in Thailand : A Study Political Culture and Socialization of College Students ไว้ดังนี้

1. ประชาชนทั่วไปไม่มีความเชื่อว่า การเมืองหรือการบริหารประเทศ เป็นของคนกลุ่มน้อยบางกลุ่มเท่านั้น การช่วงชิงอำนาจทางการเมืองจึงเป็นเรื่องของคนระดับบน เป็นเรื่องของกลุ่มผู้นำ ประชาชนทั่วไปไม่เกี่ยวข้อง ดังนั้นประชาชนจึงไม่เข้าร่วมในการขัดแย้งเหล่านั้น จึงเท่ากับไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง ความเชื่อทางการเมืองเช่นนี้ เป็นสิ่งที่ไม่คิดแปลกอะไร สำหรับสังคมล้าหลังหรือสังคมแบบจารีตประเพณี (Traditional Society) ที่เห็นว่าการเมืองเป็นเรื่องของกลุ่มผู้นำเท่านั้น ความเชื่อทางการเมืองนี้ยังแสดงให้เห็นว่า ประชาชนทั่วไปไม่เห็นว่าคุณมีความสามารถที่จะเข้าไปยุ่งในทางการเมืองได้ หรือเข้าไปเล่นการเมืองซึ่งเป็นเรื่องระดับบน การเมืองเป็นเรื่องของคนที่มีความสามารถหรือบุญบารมีเท่านั้น กลุ่มผู้นำเหล่านี้ต่างหากที่สามารถล่วงรู้ได้อย่างดีกว่าประชาชนธรรมดาทั่วไป ว่าอะไรเป็นสิ่งที่ดีสำหรับชาติบ้านเมืองหรือสำหรับประชาชน

2. ประชาชนคนไทยมักเห็นว่า การเมืองนอกจากจะเป็นเรื่องของกลุ่มผู้นำซึ่งมีจำนวนไม่มากนักแล้ว ยังเห็นว่าการเมืองเป็นเรื่องของผลประโยชน์อย่างขัดแย้งจนเกินไป จนกลายเป็นเรื่องสกปรก การแก่งแย่งต่อสู้กันเพื่อดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีนั้น แล้วแต่แฝงไว้ซึ่งเรื่อง

ของการแสวงหาผลประโยชน์ จึงมีการแก่งแย่งต่อสู้กัน ไม่ว่าจะเป็นถูกกฎหมายหรือไม่ก็ตาม เช่นการ
ทุ่มเงินซื้อเสียงในการเลือกตั้งเป็นต้น และจากความรู้สึกเช่นนี้ จึงเป็นผลให้ประชาชนขาดศรัทธา
หรือขาดความกระตือรือร้นที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง เช่น ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งเป็นต้น
หรือถ้าเข้าร่วมก็เป็นเรื่องของจุดประสงค์อื่นๆ เช่น เพื่อแลกเปลี่ยนกับเงินทองหรือการช่วยใน
รูปแบบอื่นๆ ทำให้เป็นเรื่องของความสำนึกทางการเมือง

3. วัฒนธรรมทางการเมืองที่เห็นได้ชัดอีกประการหนึ่งก็คือ การยอมรับในอำนาจ
นิยมซึ่งผูกพันกับการยอมรับและอำนาจของข้าราชการ ความเชื่อเช่นนี้ หมายความว่าประชาชน
ยอมรับว่าตนเองไม่มีอำนาจหรือความสามารถทางการเมืองแต่อย่างใด แต่บุคคลที่ดำรงตำแหน่งทาง
การเมือง หรือเป็นข้าราชการนั้นเป็นบุคคลที่มีอำนาจมีอิทธิพลและบารมี ประชาชนมักให้ความยำ
เกรงและเชื่อฟังในอำนาจ ระบบราชการได้ฝังรากลึกในสังคมไทยมานานนับเป็นเวลาหลายร้อยปี
แม้ว่าพระมหากษัตริย์จะหมดอำนาจไปแล้วก็ตาม แต่ว่าราชการยังคงมีอำนาจอยู่ และได้กลายเป็น
กลุ่มที่มีอำนาจทางการเมืองอย่างแท้จริง ลักษณะ โครงสร้างทางการเมืองเช่นนี้ เป็นการตอกย้ำ
อำนาจนิยมให้มีความเข้มแข็งอยู่เช่นเดิม แม้ว่าปัจจุบันข้าราชการจะมีอำนาจน้อยลงไปบ้างก็ตาม
(สมศักดิ์ เกียวกิ่งแก้ว, 2536: 54-55)

2.1.2 แนวคิดการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน (Political Participation) เป็น
องค์ประกอบอันสำคัญยิ่งของระบอบการเมืองการปกครองที่พัฒนาแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการ
ปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบเสรีนิยม (Liberal Democracy) ที่ถือว่าประชาชนทั้งปวงใน
สังคมมีอิสระที่จะร่วมในกระบวนการตัดสินใจในการกำหนดนโยบายในการบริหารราชการและ
การปกครองประเทศ (วิสุทธิ โพธิ์แท่น, อ้างใน ประพันธ์ สุริยวงศ์, 2535: 30)

เป็นที่เชื่อกันทั่วไปว่า วัฒนธรรมทางการเมืองของไทยโดยทั่วไป ไม่เอื้ออำนวยให้
ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมากนัก วัฒนธรรมทางการเมืองที่เอื้ออำนวยและกระตุ้นให้
ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น ได้แก่ วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย
(Democratic Political Culture) หรือวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม (Participative
Political Culture) ซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่ประชาชนจะให้ความสนใจในทางการเมือง มีความต้องการ
เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง มีความเห็นว่าการเมืองการปกครองเป็นเรื่องของทุกคน มีความเชื่อ
ว่าประชาชนมีสิทธิในการกำหนดผู้ปกครอง นโยบายของรัฐบาลจะต้องสอดคล้องกับความต้องการ
ของประชาชน ประชาชนมีความเชื่อและศรัทธาในการปกครองแบบประชาธิปไตย นอกจากนี้ยังได้
เน้นในเรื่องสิทธิเสรีภาพของเอกบุคลด้วย (สมศักดิ์ เกียวกิ่งแก้ว, 2536: 52)

(1) ความหมายการมีส่วนร่วมทางการเมือง

Verba & Nie กล่าวว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นกิจกรรมของประชาชนตามสิทธิที่กฎหมายกำหนด โดยเฉพาะสิทธิในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง สิทธิที่จะเข้าสมาคม หรือก่อตั้งพรรคการเมืองหรือกลุ่มผลประโยชน์ สิทธิที่จะอุทธรณ์ต่อรัฐบาล สิทธิเกี่ยวกับการพูด ชุมนุมและการพิมพ์อย่างอิสระและเป็นกิจกรรมซึ่งมุ่งหมายเพื่อให้มีอิทธิพลต่อรัฐบาลในการเลือกตั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐ รวมถึงการเข้ามีส่วนร่วมต่อการปกครอง โดยกระทำกิจกรรมต่างๆเกี่ยวกับการปกครอง (Verba & Nie, 1978: 46 อ้างในจันทนา สุทธิจรี, อมร รักษาสัตย์ (บรรณาธิการ), 2544: 410)

Mc Closky กล่าวว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นการกระทำโดยความสมัครใจของสมาชิกในสังคม เพื่อที่จะคัดเลือกผู้ปกครองและมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายสาธารณะทั้งทางตรงและทางอ้อม กิจกรรมเหล่านี้คือการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การติดตามข่าวสารทางการเมือง การช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือพรรคการเมือง การติดต่อสัมพันธ์กับตัวผู้แทนราษฎรและยังมีลักษณะของความกระตือรือร้นทางการเมือง ที่พิจารณาจากการสมัครเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองอย่างเป็นทางการ การช่วยรณรงค์หาเสียง รวมถึงการแข่งขันกันเป็นเจ้าหน้าที่พรรคการเมืองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ (Mc Closky, 1978: 46 อ้างในจันทนา สุทธิจรี, อมร รักษาสัตย์ (บรรณาธิการ), 2544: 410)

Samuel P. Huntington and John M. Nelson ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมในทางการเมืองว่า เป็นกิจกรรมของประชาชนแต่ละบุคคลที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล โดย Huntington ได้พิจารณาแง่มุมที่สำคัญของความหมายนี้และกำหนดขอบเขตความหมายชัดเจนขึ้นว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นหมายถึงเฉพาะการกระทำ (ไม่รวมทัศนคติ) เป็นการกระทำของผู้ที่มีส่วนร่วมที่เป็นของประชาชนธรรมดาคนนั้นจะมีลักษณะเป็นช่วงๆ ไม่ต่อเนื่องกัน (Intermittent) เป็นกิจกรรมที่ไม่เต็มเวลา (Part-time) และเป็นบทบาทรองจากบทบาทอื่นๆ นอกจากนี้การมีส่วนร่วมทางการเมืองยังหมายความว่าเฉพาะการกระทำที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล ซึ่งเป็นผู้ที่มีความชอบธรรมในการตัดสินใจแบ่งปันที่มีคุณค่า ซึ่งมีอย่างจำกัดในสังคม ไม่รวมถึงการกระทำที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อคัดค้านหรือมีอิทธิพลต่อกลุ่มอื่นๆซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับรัฐบาล ทั้งนี้ไม่ว่ากิจกรรมหรือการกระทำนั้นจะสัมฤทธิ์ผลหรือไม่ ก็ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยลักษณะของการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองอาจเป็นไปได้ด้วยสำนึกของตนเองหรือถูกชักจูงระดมพลให้เข้าร่วมก็ได้ (Samuel P. Huntington and John M. Nelson, 1976: 4-7 อ้างในโชคชัย สีนสุภรัตน์, 2543: 23)

Myron Weiner อธิบายความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่า เป็นการปฏิบัติการโดยสมัครใจใดๆ ที่ไม่ว่าจะเป็นผลสำเร็จหรือไม่ มีการจัดองค์การหรือไม่ก็ตาม จะเกิดขึ้นเป็นครั้งคราวหรือต่อเนื่อง และจะใช้วิธีที่ถูกต้องโดยได้รับการยอมรับตามกฎหมายหรือไม่ก็ตาม การกระทำนั้นมุ่งประสงค์ที่จะมีอิทธิพลต่อการเลือกนโยบายสาธารณะ การบริหารนโยบายสาธารณะ และการเลือกผู้นำทางการเมืองไม่ว่าจะเป็นระดับชาติหรือระดับท้องถิ่น จากความหมายนี้ Wiener ได้เน้นประเด็นสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมือง 3 ประการ คือ ต้องเป็นการกระทำ การกระทำนั้นเป็นไปโดยสมัครใจ โดยที่ประชาชนสามารถเลือกเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลได้ด้วย (Wiener 1971, ประพันธ์ สุริยวงศ์, 2536: 31-32)

สมบัติ ชำรงธัญวงศ์ ได้สรุปความหมายการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ว่า เป็นทั้งเป้าหมายและกระบวนการทางการเมือง กล่าวคือ เป้าหมายสำคัญของการพัฒนาการเมืองให้เป็นประชาธิปไตย คือการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างกว้างขวางและทั่วถึง เพื่อเป็นการแสดงออกในฐานะที่ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยที่แท้จริง และในฐานะที่เป็นกระบวนการทางการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมืองจะมีความหมายครอบคลุมกิจกรรมทางการเมืองทั้งปวงของประชาชน ตั้งแต่การแสดงความคิดเห็นตามข่าวสารทางการเมือง การใช้สิทธิเลือกตั้ง และการรณรงค์ทางการเมืองต่างๆ ทั้งหลายทั้งปวง กระบวนการเหล่านี้ เป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดการอบรมหล่อหลอม การบ่มเพาะและปลูกฝังทางการเมือง ทำให้ประชาชนเกิดความรู้ความเข้าใจ และเกิดความศรัทธาเชื่อมั่นในระบบการเมือง ซึ่งจะนำไปสู่วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในที่สุด ดังนั้น การมีส่วนร่วมทางการเมือง จึงเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย (สมบัติ ชำรงธัญวงศ์, 2538: 355)

จันทนา สุทธิจาริ ได้สรุปความหมายการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ว่า หมายถึงการมีส่วนร่วมในการเมืองการปกครองของประชาชนตามสิทธิที่ระบบการเมืองและกฎหมายกำหนดให้กระทำได้ เป็นการกระทำที่ต้องเกิดขึ้นโดยสมัครใจของประชาชน เพื่อให้มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐ ทั้งในการเมืองการปกครองระดับท้องถิ่นและระดับชาติ อย่างไรก็ตาม แม้การมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองของประชาชน จะเป็นไปตามสิทธิที่ระบบการเมืองและกฎหมายกำหนดให้กระทำได้ เช่น อนุญาตให้ประชาชนรวมตัวเพื่อชุมนุมคัดค้าน หรือแสดงความคิดเห็นต่อนโยบายต่างๆ ของรัฐได้ แต่ก็อาจปรากฏได้ว่า การมีส่วนร่วมที่ดำเนินไปโดยถูกต้องตามกฎหมาย อาจถูกกลายเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายได้ เช่น การขว้างปา ต่อสู้ทำร้ายร่างกายใช้ความรุนแรงต่อกัน (จันทนา สุทธิจาริ, อ้างในอมร รัชสาสัจย์, 2544: 410)

(2) รูปแบบและลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมือง

Verba , Nie และ Kim ได้กำหนดรูปแบบของการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ถูกต้องตามกฎหมายดังนี้

1. การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง เช่น กิจกรรมของแต่ละบุคคลที่จะเลือกตัวแทนของตนเข้าไปใช้อำนาจในการปกครอง
2. กิจกรรมการรณรงค์หาเสียง เป็นกิจกรรมเกี่ยวกับการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง แต่เป็นไปในรูปแบบของการเข้าไปมีส่วนร่วมในการรณรงค์หาเสียง กิจกรรมนี้เป็นส่วนที่ประชาชนอาจใช้เพื่อเพิ่มอิทธิพลที่เขาพึงมีจากผลของการเลือกตั้ง
3. กิจกรรมของชุมชน เช่น กิจกรรมของกลุ่มหรือองค์กรที่ราษฎรร่วมกันดำเนินการ เพื่อแก้ไขปัญหาทางการเมืองและสังคม ในกรณีนี้ราษฎรจะร่วมมือเพื่อใช้อิทธิพลต่อการดำเนินงานของรัฐบาล กิจกรรมในรูปแบบนี้เป็นไปอย่างมีเป้าหมายที่แน่นอนและมีอิทธิพลมาก
4. การติดต่อเฉพาะเรื่อง เป็นรูปแบบสุดท้ายของการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง และจะเกี่ยวข้องกับราษฎรรายบุคคล ไปติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือข้าราชการเพื่อแก้ไขปัญหาใดๆ เฉพาะตัวหรือของครอบครัว กิจกรรมในรูปแบบนี้มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐบาลน้อยมาก (Verba , Nie และ Kim, 1984: 46, อ้างในสมศักดิ์ เกียวกิ่งแก้ว, 2536: 42-43)

จันทนา สุทธิจาริ ได้แบ่งรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยเป็น 2 รูปแบบ

ก. การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบเป็นทางการ โดยมีกฎหมายรองรับให้กระทำได้ หรือต้องกระทำ วิธีการที่สำคัญและยอมรับปฏิบัติใช้กันทั่วไปในระบบประชาธิปไตย มีดังนี้

- 1) การเลือกตั้งทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ถือเป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ชัดเจนที่สุด
- 2) การใช้สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง ในประเด็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์สาธารณะของประชาชน

3) การจัดตั้งและเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมือง

4) การมีส่วนร่วมโดยการรวมตัวเป็นกลุ่มผลประโยชน์

ข. การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบไม่เป็นทางการ ที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้ในระบบการเมืองแบบรูปแบบเผด็จการ จะไม่ยอมรับและไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมือง โดยมีกฎหมายห้ามไว้อย่างชัดเจน แม้ในประเทศที่ปกครองระบอบประชาธิปไตย

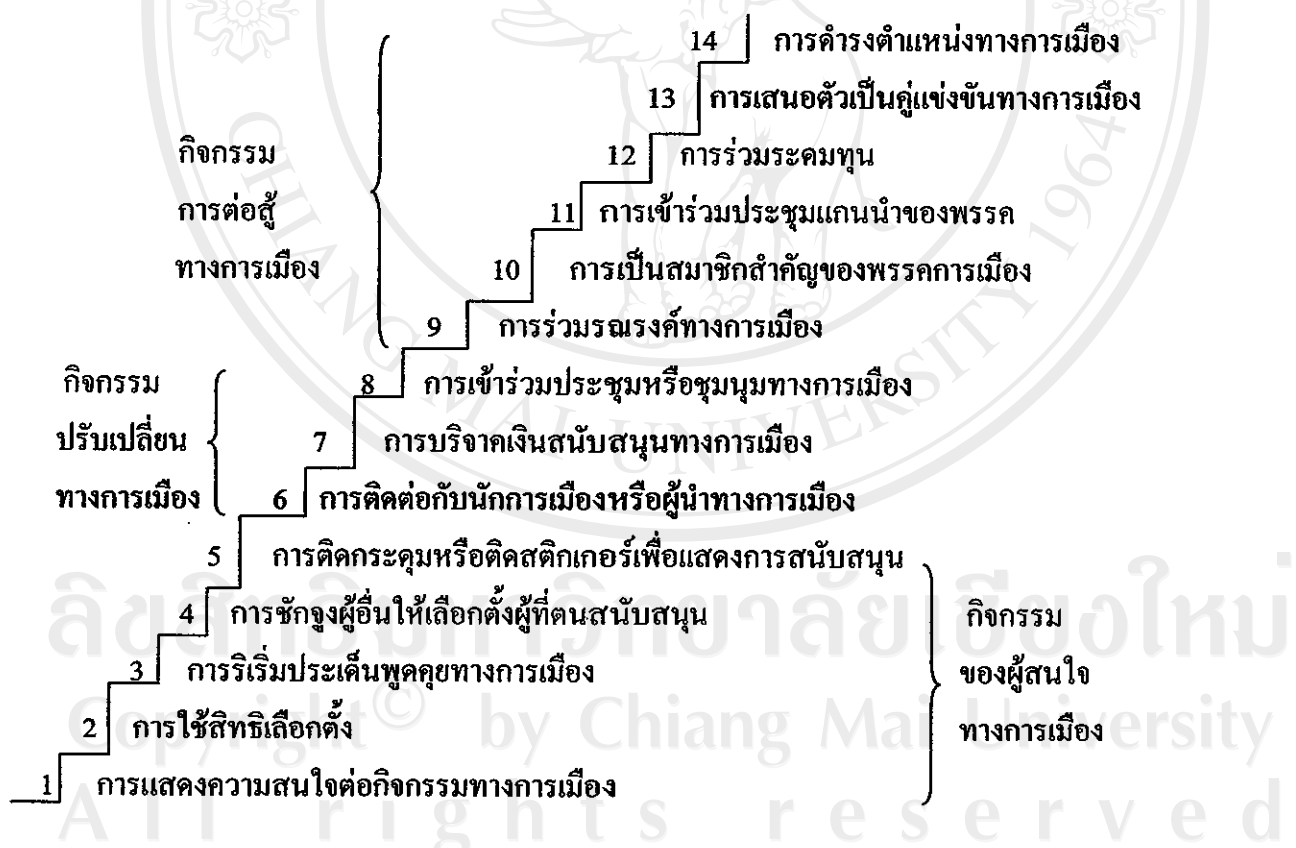
บางประเทศ จะมีได้ห้ามแต่ไม่ได้ระบุ หรือมิได้มีกฎหมายรับรองว่าให้กระทำได้

1) การเดินขบวนหรือชุมนุมประท้วง เป็นการมีส่วนร่วมได้ทั้งคัดค้านและสนับสนุนรัฐก็ได้

2) การก่อความวุ่นวายทางการเมือง เป็นวิธีการแสดงออกของประชาชนโดยการไม่เชื่อฟังอำนาจรัฐ (จันทนา สุทธิจารี, อ้างในอมร รักษาสัตย์, 2544: 412-414)

Lester Milbrath ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยนำเสนอกรอบความคิดว่าด้วยลำดับขั้นของการเกี่ยวพันทางการเมือง (The Hierachy of Political Involvement) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคล ที่จะเริ่มจากระดับต่ำสุดคือการไม่สนใจทางการเมือง ไปสู่การสนใจทางการเมือง จะมีลำดับขั้นจากต่ำสุดไปสู่จุดสูงสุดดังแผนภาพที่แสดงให้เห็นดังต่อไปนี้

ภาพที่ 2.1 แผนภาพลำดับขั้นของการเกี่ยวพันทางการเมือง

กลุ่มผู้ไม่สนใจทางการเมือง

ที่มา: Milbrath, 1965: 18, อ้างใน สมบัติ ชำรงรัฐวงศ์, 2538: 327

สมบัติ ธำรงธัญวงศ์ ได้อธิบายลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สำคัญ ได้แก่
 ประการที่ 1 การมีส่วนร่วมกำหนดตัวผู้ปกครอง โดยต้องผ่านกระบวนการ
 เลือกตั้ง

ประการที่ 2 การมีส่วนร่วมในการผลักดันการตัดสินใจของรัฐบาล โดยกลุ่ม
 อิทธิพลและกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ

ประการที่ 3 การมีส่วนร่วมในการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล ทั้งในทางสนับสนุน
 และคัดค้าน

ประการที่ 4 การมีส่วนร่วมในการชุมนุมเคลื่อนไหวทางการเมือง ทั้งในทาง
 สนับสนุนและคัดค้านรัฐบาล (สมบัติ ธำรงธัญวงศ์, 2538 : 355)

สมศักดิ์ เกียรติแก้ว ได้ทำการวิจัยเรื่องพฤติกรรมทางการเมืองของชาวเขาใน
 ภาคเหนือของประเทศไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีของการเลือกตั้ง ได้แบ่งแบบแผนของการเข้าร่วม
 ร่วมทางการเมืองของประชาชนโดยทั่วไป แยกออกได้เป็น 2 รูปแบบใหญ่ๆ คือ

1. การเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างเป็นอิสระ (Autonomous Political
 Participation) หมายถึงการที่ประชาชนเข้าร่วมทางการเมืองในรูปแบบใดๆ ด้วยความ
 พึงพอใจส่วนตัว เป็นไปด้วยความสมัครใจหรือได้วิเคราะห์ใช้วิจารณญาณของตนเอง มองเห็น
 ประโยชน์ของการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองได้อย่างแท้จริง

2. การเข้าร่วมทางการเมืองโดยการปลุกกระดม (Mobilized Political
 Participation) หมายถึงลักษณะของการเข้าร่วมทางการเมืองของประชาชน ที่เป็นไปโดย
 ไม่ได้เกิดจากเจตจำนงของตนเอง แต่เกิดจากการปลุกกระดมของผู้อื่น ให้เข้าไปร่วมในกิจกรรมทาง
 การเมืองในรูปแบบต่างๆ โดยการบังคับขู่เข็ญชักจูง หรือใช้อิทธิพลทางวัตถุเป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้
 เป็นไปตามที่ผู้ปลุกกระดมต้องการ (สมศักดิ์ เกียรติแก้ว, 2536: 46)

อุจิต บุญบงการ ได้ให้ลักษณะที่สำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของไทย
 ตั้งแต่ปี 2475 ไว้ดังนี้

1) การมีส่วนร่วมทางการเมืองของไทยที่เห็นได้ชัดเจนและมีความชอบธรรม คือ
 การไปลงคะแนนเลือกตั้ง

2) การมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เกิดขึ้นครั้งแรก ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการ
 ปกครองในปี 2475 เป็นการหยิบยื่นให้โดยผู้นำเปลี่ยนแปลงการปกครอง ไม่ได้เกิดจากข้อเรียกร้อง
 ของมวลชนทั้งหลาย

3) การมีส่วนร่วมทางการเมืองของไทยนั้น มักจะมีบทบาทในการสร้างความชอบธรรมแก่การปกครองของผู้นำ เช่น กรณีปี 2475 การสถาปนาระบอบการเมืองแบบใหม่จำเป็นต้องหาความชอบธรรมที่ต่างไปจากระบอบเก่า เช่นคณะราษฎรได้ใช้รัฐธรรมนูญกับสถาบันกษัตริย์เป็นที่มาของความชอบธรรม

4) การมีส่วนร่วมทางการเมืองยังมีลักษณะเข้าไปสร้างความสัมพันธ์ส่วนตัวกับผู้นำทางการเมือง รวมทั้งมีการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์เพื่อหวังผลให้รัฐบาลตัดสินใจในทางที่เป็นคุณประโยชน์กับตน

5) การใช้ความรุนแรงทางการเมือง ถือเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบหนึ่งเป็นการใช้กำลังที่มีผลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล แม้ลักษณะนี้เป็นการผิดกฎหมาย แต่ที่ผ่านมาได้มีการใช้ความรุนแรงในหลายครั้งหลายลักษณะ เช่น การรัฐประหาร การปฏิวัติฯ (สุจิต บุญบงการ, 2542 :45-51)

ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์ กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมืองในสังคมตามรัฐธรรมนูญ ปี 2540 แบ่งได้ 2 ลักษณะ

1) การมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบของระบอบประชาธิปไตยแบบผู้แทน (Representative Democracy) คือการที่รัฐธรรมนูญเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เลือกตั้งผู้แทนของตนเข้ามาทำหน้าที่ในทางการเมืองแทนประชาชนทั้งในระดับชาติและท้องถิ่น

2) การมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบของระบอบประชาธิปไตยแบบกึ่งทางตรง (Semi-Direct Democracy) หมายถึงการที่รัฐธรรมนูญเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ริเริ่มใช้อำนาจอธิปไตยบางส่วนได้โดยตรง แต่อำนาจดังกล่าวนี้ไม่ได้มีผลสมบูรณ์เต็มที่ ประชาชนสามารถเป็นผู้ริเริ่มในการใช้อำนาจของตน แต่ต้องผ่านกระบวนการพิจารณาของสถาบันการเมืองต่างๆที่เกี่ยวข้อง (ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์, อังนอ อมร รักษาสิทธิ์, 2544:489-490)

ประพันธ์ สุริยวงศ์ ได้ทำการศึกษาค้นคว้าอิสระ เกี่ยวกับทัศนคติและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดแม่ฮ่องสอน ทั้งนี้ได้รวบรวมการจำแนกรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองจากเอกสารต่างๆไว้หลายรูปแบบ ดังนี้

1. กิจกรรมเกี่ยวกับพรรคการเมืองและการณรงค์หาเสียง (Party and Campaign Activities) กิจกรรมประเภทนี้ Verba & Nie ได้จัดรวมไว้เรียกว่า Campaign Activity ได้แก่ การชักชวนให้ผู้อื่น ไปลงคะแนนเสียงให้ผู้สมัครที่ตนสนับสนุน การทำงานให้พรรคการเมืองหรือผู้สมัครอย่างกระตือรือร้น การให้ความสนใจเข้าร่วมประชุมหรือชุมนุมทางการเมือง การให้เงินสนับสนุนพรรคการเมืองหรือผู้สมัครเข้ารับการเลือกตั้ง และการเข้าเป็นสมาชิกของชมรมทางการเมือง

2. การลงคะแนนเลือกตั้ง (Voting) ทั้งในระดับชาติและท้องถิ่น ซึ่งในการวิจัยเชิงวิชาการแล้วถือว่า การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง เป็นรูปแบบการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองที่ชัดเจนที่สุด และสามารถวัดค่าของการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองที่ให้ความเที่ยงมากที่สุด

3. กิจกรรมของชุมชน (Community Activities) ประเภทนี้ Verba & Nie เรียกว่า Cooperative Activity ได้แก่ การทำงานร่วมกับบุคคลอื่นและจัดตั้งกลุ่มเพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆของท้องถิ่น รวมทั้งร่วมเป็นสมาชิกชุมชนหรือองค์การอย่างกระตือรือร้น

4. การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ (Contacting Official) โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้มาหรือปกป้องผลประโยชน์บางอย่างของคนหรือกลุ่ม ปัญหาดังกล่าวเป็นสิ่งที่กระทบต่อบุคคลนั้นซึ่ง Verba & Nie เรียกลักษณะนี้ว่า การติดต่อเฉพาะเจาะจง (Particularized Contact) หรือการมีส่วนร่วมแบบคับแคบ (Parochial Participation)

5. การลอบบี้ (Lobbying) เป็นการพยายามติดต่อ ทั้งกับเจ้าหน้าที่ของรัฐและผู้นำทางการเมือง เพื่อหาทางมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในนโยบาย ที่กระทบต่อประชากรจำนวนมาก

6. การประท้วง (Protests) มีลักษณะใกล้เคียงกับที่ Huntington เรียกว่าการใช้ความรุนแรง (Violence) ซึ่งเป็นความพยายามที่จะสร้างผลกระทบต่อการตัดสินใจนโยบายของรัฐบาล โดยการทำร้ายร่างกายหรือทรัพย์สิน

7. การเข้าร่วมทางการเมืองในบทบาทของผู้สื่อข่าวสาร (Communicators) หมายถึงการที่บุคคลจะติดตามข่าวสารเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง ส่งข้อความสนับสนุนต่อผู้นำทางการเมืองในทางที่เห็นว่าถูกต้อง ส่งคำประท้วงในทางที่เห็นว่าไม่ดี รวมถึงการเข้าพุดคุยถกเถียงปัญหาทางการเมือง การให้ข่าวสารทางการเมืองแก่เพื่อนบ้าน แสดงความคิดเห็นของตนเองต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล หรือเขียนจดหมายแสดงความคิดเห็น ไปยังหนังสือพิมพ์และสื่อมวลชนต่างๆ (ประพันธ์ สุริยวงศ์, 2536: 32-35)

จากแนวคิดนี้ จะนำไปสู่ข้อมูลทางวัฒนธรรมทางการเมืองในส่วนของการปฏิบัติและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง ซึ่งถือเป็นหัวใจที่สำคัญในทางการเมืองการปกครองของระบอบประชาธิปไตยในทุกระดับทุกพื้นที่ด้วย โดยผู้ศึกษาได้นำไปเป็นวัตถุประสงค์เพื่อทราบถึงระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของชุมชนกะเหรี่ยง เพราะประเด็นนี้จะนำไปสู่ข้อมูลของวัฒนธรรมทางการเมืองในส่วนของการปฏิบัติในพื้นที่ที่ศึกษาอย่างแท้จริง

2.1.3 แนวคิดความเป็นชาติพันธุ์ชนกลุ่มน้อย

ความคิดเรื่อง “กลุ่มชาติพันธุ์” และ “ชนกลุ่มน้อย” เป็นความคิดใหม่ไม่ได้ปรากฏเห็นเด่นชัดในสมัยก่อน คณะกรรมการบัญญัติศัพท์สังคมวิทยา ให้ความหมายศัพท์ภาษาอังกฤษ

ethnic ว่า “เกี่ยวกับชาติพันธุ์” การศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ (ethnic group) ในประเทศไทยหรือแถบเอเชียอาคเนย์ (บางครั้งนิยมใช้คำว่าอุษาคเนย์) เริ่มมีในสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งโยงกับการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ไปยังกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ นักวิชาการต่างประเทศเป็นผู้เริ่มเข้ามาศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ และศูนย์วิจัยชาวเขาก็ก่อตั้งขึ้นจากการสนับสนุนของต่างชาติ งานชิ้นแรกๆ ที่เกี่ยวกับชาติพันธุ์ คือ เรื่องชาติพันธุ์ไทยของ Seidenfaden (1957) , งานเกี่ยวกับกลุ่ม Lamet และเป็นงานชาติพันธุ์ชิ้นแรกๆ ของ Lzigowitz (1951) , ชาวเขาในภาคเหนือของประเทศไทย ของ Gordon Young (1962) และ เรื่องผู้ย้ายถิ่นบนภูเขาของ W.R.Geddes ประเทศต่างๆทุกประเทศมีกลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่มอาศัยอยู่ภายในประเทศ กลุ่มชาติพันธุ์ที่มีอำนาจในการปกครองประเทศ คือ กลุ่มชาติพันธุ์ที่เรียกว่าเป็นชนกลุ่มใหญ่ แต่กลุ่ม ชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในประเทศที่กลุ่มของตนไม่ได้บริหารประเทศ คือ ชนกลุ่มน้อย ในประเทศไทยเราชนกลุ่มใหญ่ก็คือ คนไทย และชนกลุ่มน้อยก็คือ คนจีน คนญวน คนลาว คนเขมร ชาวเขาเผ่าต่างๆ คนมาเลย์ (หรือคนมุสลิมในภาคใต้) คนอินเดีย รวมทั้งคนฝรั่งจากประเทศต่างๆด้วย (อมรา พงศาพิชญ์, 2547: 137-140)

ความพยายามของมนุษย์ที่จะแยกความแตกต่างทางวัฒนธรรมมีมานานแล้ว แรกๆ มักจะแยกตามลักษณะรูปธรรมที่มองเห็น เช่น ภาษาพูด การแต่งกาย วิธีการดำรงชีวิตฯ แต่ในสมัยที่ลัทธิอาณานิคมได้ขยายตัวไปทั่วโลก ชาวยุโรปตะวันตกเริ่มใช้องคคติทางชาติพันธุ์ (Ethnocentrism) มาเป็นพื้นฐานในการแยกแยะความแตกต่างทางวัฒนธรรมมากขึ้น โดยการแบ่งประชากรโลกออกเป็นเชื้อชาติตามสีผิว (Race) ซึ่งแบ่งลำดับชั้นความยิ่งใหญ่ไว้ด้วย เพราะมักจัดให้ชาวผิวขาวของคนเป็นเชื้อชาติที่ยิ่งใหญ่ที่สุด ส่วนชาวผิวสีอื่นๆ ก็ลดลำดับความสำคัญกันลงไป แต่ชาวผิวสีค่านั้นถูกจัดให้อยู่ในลำดับที่ต่ำที่สุด กระทั่งมีการยอมรับในเวลาต่อมาเสมือนเป็นจริงตามธรรมชาติ โดยไม่มีการตั้งคำถามใดๆ ทั้งตัวเหยื่อ และผู้ที่ได้รับประโยชน์จากการจัดลำดับเช่นนี้ ต่อมาเกิดลัทธินิยมเชื้อชาติผิวสีอย่างบ้าคลั่ง หรือลัทธิเหยียดสีผิว (Racism) ซึ่งเป็นสาเหตุของโศกนาฏกรรมในการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ที่เกิดขึ้นนับไม่ถ้วนในประวัติศาสตร์

ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1890 นักมนุษยวิทยาคนสำคัญของอเมริกาชื่อ ฟรานซ์ โบแอส (Franz Boas) ได้ค้นพบจากงานวิจัยจำนวนมากว่า สายพันธุ์ทางชีววิทยากับวัฒนธรรมและภาษาไม่จำเป็นต้องสอดคล้องต้องกันเสมอไป และให้เสนอแยกประเด็นเชื้อชาติพันธุ์ตามผิวสีออกจากภาษาและวัฒนธรรม พร้อมกับต่อต้านลัทธิการเหยียดสีผิว ซึ่งได้รับการตอบรับกันอย่างกว้างขวาง นักมนุษยวิทยาส่วนใหญ่ยืนยันว่า การจัดลำดับเชื้อชาติตามผิวสีนั้นเป็นไปได้ ส่วนลัทธิเหยียดสีผิวนั้นมีอยู่จริง ดังนั้นหลังปี ค.ศ. 1970 จึงเสนอให้หันมาเน้นการศึกษาเกี่ยวกับความเป็นชาติพันธุ์ (Ethnicity) เพราะเป็นกระบวนการแสดงความเป็นตัวตนทางวัฒนธรรมและความสัมพันธ์ระหว่าง

กลุ่มชนแทนการจัดลำดับเชื้อชาติตามผิวสี ซึ่งถือเป็นกระบวนการทางสังคม โดยให้เรียกกลุ่มชนที่แสดงความแตกต่างทางวัฒนธรรมว่ากลุ่มชาติพันธุ์ (Ethnic Group) แทนชนเผ่า (Tribe) ซึ่งแฝงไว้ด้วยแนวคิดวิวัฒนาการ ที่จัดให้ชนเผ่าเป็นกลุ่มชนในสังคมแบบบุพกาลดั้งเดิม ในความหมายที่ล้าหลังและแฝงนัยในเชิงดูถูกดูแคลนไว้ด้วยเพราะเป็นขั้นตอนแรกของวิวัฒนาการของสังคมที่ไม่มีรัฐ ก่อนก้าวสู่สังคมแบบจารีตและสังคมทันสมัยในที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากแนวคิดนี้เป็นเพียงการคาดคะเนและเต็มไปด้วยอคติต่างๆ ที่ไม่สามารถหาหลักฐานทางประวัติศาสตร์มายืนยันได้ เช่น ชาวเขาในประเทศไทยมักจะถูกเรียกว่าเป็นชนเผ่า ทั้งๆที่ในประวัติศาสตร์ชาวเขาบางกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นชาวอาข่าก็ดี ลีซอก็ดี ล้วนสืบทอดวัฒนธรรมเดียวกันกับชนที่เคยปกครองสมัยอาณาจักรน่านเจ้าในอดีตมาก่อน

เรื่องนี้�ายังไม่มีข้อยุติ เพราะในภาษาไทยคำว่าชนเผ่าแตกต่างจากความหมายของชนเผ่าของชาวตะวันตกอยู่บ้าง ตรงที่คนทั่วไปมักใช้กับชนเผ่าไทยด้วย น่าจะแสดงได้ว่าชนเผ่าในภาษาไทย เป็นความหมายเดียวกับกลุ่มชาติพันธุ์ในทางวิชาการด้วย นั่นคือมีสองนัย แต่เพื่อหลีกเลี่ยงนัยในเชิงดูถูกที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้คำว่าชนเผ่า ในทางวิชาการจึงควรจะใช้คำว่ากลุ่มชาติพันธุ์ เมื่อพูดถึงกลุ่มชนที่ต่างกันทางวัฒนธรรม (อานันท์ กาญจนพันธุ์, อ้างในคณาจารย์ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา, 2539: 187-188)

(1) ความหมายเรื่องกลุ่มชาติพันธุ์และชนกลุ่มน้อย

อมรา พงศาพิชญ์ ได้ให้ความหมายของกลุ่มชาติพันธุ์ (ethnic group) คือ กลุ่มคนที่มีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษาพูดเดียวกันและเชื่อว่าสืบเชื้อสายจากบรรพบุรุษกลุ่มเดียวกัน เช่น คนไทย คนพม่า คนกะเหรี่ยง คนจีน คนลาว เป็นต้น (อมรา พงศาพิชญ์, 2537: 156)

บุญยงค์ เกศเทศ กล่าวว่ากลุ่มชาติพันธุ์ คือ กลุ่มคนที่มีจุดกำเนิดของบรรพชนร่วมกัน มีขนบธรรมเนียมประเพณีและภาษา ตลอดจนมีความรู้สึกในความเป็นเผ่าพันธุ์เดียวกัน (บุญยงค์ เกศเทศ, 2536: 62)

สถิต นิยมญาติ ได้กล่าวไว้ในหนังสือสังคมวิทยาการเมืองไว้ว่า ลักษณะของชาติพันธุ์ (Ethnicity) หมายถึงว่าเป็นบุคคลผู้มีเชื้อชาติใด หรือมีต้นกำเนิดมาจากชาติพันธุ์กลุ่มใด เช่น ในสหรัฐอเมริกา คนผิวขาวถือว่าเป็นผู้ที่มิชาติพันธุ์ดีกว่าเหนือกว่านิโกรและอินเดียนแดง ในประเทศเยอรมันในสมัยฮิตเลอร์ ชาวเยอรมันถือว่าคนมีชาติพันธุ์ดีกว่าสูงกว่าพวกยิว (สถิต นิยมญาติ, 2524: 96)

ปีนแก้ว เหลืองอร่ามศรี ได้กล่าวว่า แนวคิดเรื่องชาติพันธุ์ได้เข้ามาแทนแนวคิดเรื่องเผ่า (Tribe) ซึ่งมักเน้นอัตลักษณ์และวัฒนธรรมโคคๆที่เฉพาะและแตกต่างของชนเผ่าพื้นเมือง โดยเชื่อว่า เกิดจากลักษณะการตั้งถิ่นฐานที่ห่างไกลสังคมและขาดการปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มชนอื่นๆ อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ เสนอให้มองวัฒนธรรมและการนิยามตนเองในความสัมพันธ์กับกลุ่มชนอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในความสัมพันธ์กับรัฐชาติ (ปีนแก้ว เหลืองอร่ามศรี, 2546: 5)

อานันท์ กาญจนพันธุ์ กล่าวว่า สังคมไทยยังมีความสับสนระหว่างลักษณะทางชาติพันธุ์กับฐานะความเป็นพลเมืองของประเทศ เช่น การกล่าวหาว่ากลุ่มชนบนที่สูงที่ตั้งถิ่นฐานในดินแดนไทยมานานว่า ไม่ใช่พลเมืองไทย ทั้งๆที่ประเทศไทยนั้นปกครองด้วยหลักการบูรณาภาพแห่งดินแดน ซึ่งยึดถืออาณาเขตในการสร้างรัฐประชาชาติ ไม่ใช่ยึดหลักของชาติกำเนิด ดังนั้นจึงมีพลเมืองจากหลากหลายชาติพันธุ์ ผสมผสานอยู่ในประเทศไทยได้ ไม่ว่าจะเป็นจีน มอญ เขมร เขก และฝรั่งมั่งคั่ง ซึ่งความหลากหลายทางวัฒนธรรมเช่นนี้ ก็เป็นลักษณะทั่วไปที่พบเห็นได้ในทุกรัฐประชาชาติ (อานันท์ กาญจนพันธุ์, อ้างในคณาจารย์ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา, 2539: 190-191)

Charles F. Keyes ได้เสนอไว้ว่า ความคิดเรื่องชาติพันธุ์ อาจพิจารณาศึกษาได้เป็น 2 รูปแบบ ดังนี้

1. แบบชาติพันธุ์ที่ตั้งถิ่นฐานใกล้เคียงกัน พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน สืบเนื่องในอดีตความเจริญเกิดขึ้นในที่ราบลุ่มเป็นส่วนใหญ่ ในการศึกษาชาวเขาในทวีปเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จะพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆมีลักษณะเป็นคู่ เช่น คนลัวะ – คนเมือง , คนละว้า – คนฉาน , คนกะเหรี่ยง – คนพม่า , คนม้ง – คนจีน เป็นต้น ทั้งนี้เป็นเพราะเกิดการพึ่งพา ระหว่างชาวเขาซึ่งเจริญน้อยกว่า กับคนพื้นราบซึ่งเจริญกว่า และสามารถผลิตสิ่งของต่างๆที่ชาวเขาไม่สามารถผลิตได้

2. แบบความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความสัมพันธ์แบบชนกลุ่มน้อยและชนกลุ่มใหญ่ ในกรณีที่กลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่ใกล้เคียงกันและเข้ากันไม่ได้ นั่น จะพบว่าเป็นเพราะวัฒนธรรมสองวัฒนธรรมเข้ากันไม่ได้ วัตถุประสงค์ทางการเมืองไม่ตรงกันและต่างกลุ่มต่างไม่ยอมรับซึ่งกันและกัน ความเข้ากันไม่ได้นั้นทำให้เกิดความขัดแย้งกันระหว่างกลุ่มและจำเป็นต้องพิจารณาโดยใช้แนวคิดความขัดแย้งในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ โดยมองจากความสัมพันธ์ระหว่างชนกลุ่มน้อยและชนกลุ่มใหญ่ (อมรา พงศาพิชญ์, 2537: 157-160)

พจนานุกรมสังคมวิทยา ฉบับราชบัณฑิตยสถาน นิยามคำว่าชนกลุ่มน้อยไว้ว่า หมายถึง กลุ่มคนซึ่งกำหนดโดยขนาดหรือส่วนของประชากรว่ามีจำนวนน้อยกว่าประชากรส่วนใหญ่ กล่าวคือเป็นกลุ่มย่อยซึ่งมีแบบของวัฒนธรรมย่อยอยู่ภายในสังคมใหญ่ ชนกลุ่มน้อยในสังคมต่างๆ มีเอกลักษณ์หรือพันผูกกันด้วยเชื้อชาติ สัญชาติ หรือลักษณะอื่นๆทางวัฒนธรรมที่เห็นได้ชัดเจนว่าต่างไปจากชนส่วนใหญ่ของสังคม (สมศักดิ์ เกียวกิ่งแก้ว, 2536:60)

จรัญญ์ บุรุษพัฒน์ ได้ให้ความหมายของคำว่าชนกลุ่มน้อย (Minority) หมายถึง กลุ่มชนที่มีเชื้อชาติ ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี และความเชื่อที่แตกต่างไปจากชนส่วนใหญ่ของประเทศ (จรัญญ์ บุรุษพัฒน์, อ้างใน กุสุมา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, 2531: 296) นอกจากนี้จากการศึกษาพบว่า ชนกลุ่มน้อยกรณีของกลุ่มชาวเขา มีวัฒนธรรมที่ต่างจากวัฒนธรรมไทย และอยู่อย่างโดดเดี่ยว ทำให้รู้สึกแตกต่างจากสภาพสังคม รู้สึกเปรียบเทียบกับ ไม่แน่ใจว่าจะเป็นพลเมืองของชาติใด ไร้การศึกษา โรคภัยไข้เจ็บเบียดเบียน ขาดงาน ถือว่าตนเองไม่มีสัญชาติ ทั้งๆที่เกิดอยู่ในประเทศไทย ไม่มีความรู้สึกรักและหวงแหนแผ่นดินที่ตนอาศัย และในความรู้สึกของคนไทยยังมีอคติกับชาวเขา ทำให้ชาวเขาไม่สามารถผสมผสานชาติพันธุ์กับคนไทยได้ ฉะนั้นชาวเขาจึงดำรงเอกลักษณ์ของตนไว้ได้ (จรัญญ์ บุรุษพัฒน์, 2533: 102)

R.M.William, Jr. ได้สรุปความหมายหมายชนกลุ่มน้อยไว้ในหนังสือ *Stranger Next Door* ว่า ชนกลุ่มน้อยคือกลุ่มสังคมซึ่งแตกต่างเด่นชัดทางวัฒนธรรมหรือกายภาพและมีความสำนึกในตนเอง สืบทอดมาจากอำนาจ และจำกัดตนเองภายในกลุ่ม ซึ่งถูกกีดกันทางการเมืองหรือทางเศรษฐกิจหรือทางสังคม โดยกลุ่มครอบงำทางสังคมและการเมือง (สมศักดิ์ เกียวกิ่งแก้ว, 2536:61)

อมรา พงศาพิชญ์ อธิบายสาเหตุของการเกิดการแบ่งแยกระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ ในลักษณะชนกลุ่มน้อยและชนกลุ่มใหญ่ พอสรุปได้ 5 ลักษณะ ดังนี้

1. เกิดจากการแบ่งแยกโดยวัฒนธรรม กล่าวคือในสังคมบางสังคมมีการแบ่งชนชั้นและคนที่อยู่ในชนชั้นที่ต่ำสุด คือ กลุ่มชนที่อยู่นอกระบบของสังคมนั้น เช่น จัณเฑาะในอินเดียเอทาหรือบูราคูในญี่ปุ่น เป็นต้น คนที่อยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน แต่ถูกสังคมระบุว่าเป็นคนนอกระบบหรือนอกวรรณะและถือว่าเป็นผู้ที่ไม่สะอาดและไม่ควรอยู่ร่วมสังคมกับสมาชิกส่วนใหญ่ นั้น ได้กลายเป็นชนกลุ่มน้อยของสังคม เป็นผู้ที่ปราศจากศักดิ์ศรี ไม่มีอำนาจและไม่มีสิทธิทางสังคมเท่าเทียมกับคนอื่น เมื่อใดที่รัฐบาลสามารถดูแลให้ความเสมอภาคทางกฎหมายและทางสังคมแก่ชนกลุ่มนี้ได้ เมื่อนั้นสภาพของความเป็นชนกลุ่มน้อยก็จะหมดไป

2. เกิดจากการแบ่งแยกจากลักษณะทางภูมิศาสตร์ กล่าวคือ ชนที่มีกลุ่มชาติพันธุ์ต่างจากคนส่วนใหญ่ และตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณที่ห่างไกล เช่น ชาวเขาในประเทศต่างๆ ในเอเชีย

อาคเนย์ พบปัญหาว่าถูกคัดขาดจากสังคมส่วนใหญ่ไม่ได้รับข่าวสารจากส่วนรวมอย่างทันการหรือสม่ำเสมอ การขาดการสื่อสารที่ดีนี้ มักมีผลทำให้เกิดความเข้าใจผิดและอาจทำให้ชนกลุ่มน้อยมีปฏิกิริยาต่อต้านชนกลุ่มใหญ่ได้

3. เกิดจากการผนวกดินแดน กล่าวคือ การขยายอาณาเขตของประเทศหนึ่งโดยการผนวกดินแดนเพิ่ม อาจเกิดจากการตกลงกันตามสนธิสัญญาหรือการสงคราม ตัวอย่างของการตกลงตามสนธิสัญญาคือ กรณีของอเมริกาซื้อดินแดนซึ่งปัจจุบันคือรัฐต่างๆ ในภาคตะวันตกเฉียงใต้ ตามสนธิสัญญาเรียกว่า “Louisiana Purchase” ในปี ค.ศ. 1803 หรือการที่สหรัฐอเมริกาซื้อดินแดนซึ่งปัจจุบันคือ รัฐอลาสกา ในปี ค.ศ. 1867 ส่วนตัวอย่างของการสู้รบระหว่างประเทศเพื่อนบ้าน และฝ่ายชนะสามารถขยายดินแดนข้างเคียงเพิ่มขึ้น ลักษณะนี้ถ้าดินแดนที่ได้มาประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ที่แตกต่างกันไปจากคนส่วนใหญ่แล้ว ปัญหาเรื่องชนกลุ่มใหญ่และชนกลุ่มน้อยก็ย่อมที่จะเกิดขึ้นได้ ถึงแม้ว่าลักษณะโดยทั่วไปของคนสองกลุ่มนี้อาจไม่แตกต่างกันมากนักก็ตาม

4. เกิดจากการย้ายถิ่น กล่าวคือ มีสาเหตุมาจากการที่คนจำนวนหนึ่ง อพยพย้ายถิ่นเข้าไปอยู่ในสังคมอื่น โดยที่คนกลุ่มนี้มีลักษณะทางวัฒนธรรมแตกต่างจากคนสังคมที่ตนย้ายเข้าไปอยู่ ซึ่งเกิดขึ้นได้หลายกรณี อาทิ การอพยพพาสจากทวีปแอฟริกาไปสู่ทวีปยุโรปและอเมริกา, การอพยพเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายหรือการลี้ภัยทางการเมือง หรือ การอพยพของชนชาติที่เจริญกว่าไปยังพื้นที่ที่มีชนชาติที่ด้อยกว่า เป็นต้น

5. เกิดจากการตกเป็นประเทศอาณานิคม กล่าวคือ การเกิดชนกลุ่มน้อยขึ้นในประเทศอาณานิคมนี้ มีลักษณะแตกต่างจากกรณีต่างๆ ที่กล่าวมาแล้วทั้ง 4 กรณีข้างต้น ทั้งนี้เพราะอาณานิคมเกิดจากการที่มหาอำนาจเข้ามามีอำนาจในทางการเมืองการปกครองของประเทศอื่น แต่ผู้อพยพเข้ามาเป็นผู้ที่มีอำนาจมากกว่าและสามารถออกกฎหมายบังคับต่าง ๆ นานา และสามารถทำให้เจ้าของประเทศซึ่งมีจำนวนมากกว่ามีลักษณะของผู้ผู้ได้ปกครอง และต้องยอมจำนนต่อข้อเรียกร้องของประเทศมหาอำนาจ (อมรา พงศาพิชญ์, 2537: 162-166)

นอกจากนี้ยังให้ประเด็นว่า การกำหนดนโยบายชนกลุ่มน้อย ควรต้องพิจารณาใน 4 ประเด็น คือ

1. ความชอบธรรมทางการเมือง ในแง่ที่ว่าชนกลุ่มใหญ่ยอมรับสภาพของชนกลุ่มน้อย มากเท่าใด
2. ความเข้ากันได้ทางวัฒนธรรมระหว่างชนกลุ่มใหญ่และชนกลุ่มน้อย
3. วัตถุประสงค์ร่วมทางการเมืองระหว่างชนกลุ่มน้อยและชนกลุ่มใหญ่ว่า แตกต่างกัน หรือเหมือนกันเท่าใด

4. ลักษณะทางกายภาพของชนกลุ่มน้อยและชนกลุ่มใหญ่ ก็นับเป็นปัจจัยที่สำคัญด้วย (อมรา พงศาพิชญ์, อ้างใน กุสุมา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, 2531: 105- 106)

อานันท์ กาญจนพันธุ์ ได้กล่าวถึงการเมืองของความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ (Politics of Ethnicity) ไว้ตอนหนึ่งว่า ปัจจุบันการเมืองของความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ นับว่าสำคัญมากในการศึกษาความเป็นชาติพันธุ์ เพราะเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสร้างความหมายเพื่อแยกแยะกลุ่มชนต่างๆ บนพื้นฐานของความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ในสังคมไทยเอง เริ่มเกิดเมื่อช่วงแรกที่สร้างรัฐประชาชาติ ผู้ปกครองในกรุงเทพฯ ที่เป็นศูนย์อำนาจ เริ่มสร้างภาพของความเป็นคนอื่น (The Otherness) ให้กับกลุ่มชนต่างๆ ในชาติ ด้วยการมองว่ากลุ่มที่อยู่ห่างไกลเป็นคนบ้านนอก ยังอยู่ห่างไกลถึงกับเรียกว่าเป็นคนป่า ทั้งที่พวกเขาเหล่านั้นก็ร่วมอยู่ในรัฐเดียวกัน ได้กลายเป็นวาทกรรม (Discourse) หรือการนิยามความหมายเชิงอำนาจ ผลักผู้อยู่ห่างไกลให้อยู่ในสถานะไร้อำนาจ หรือสถานะชายขอบของสังคม (Marginality) ทางสังคมวิทยาเรียกกระบวนการนี้ว่า กระบวนการสร้างสถานะความเป็นชายขอบ (Marginalization) ซึ่งเกิดกับกลุ่มชนที่อยู่ห่างไกล ศูนย์อำนาจ ทั้งในแง่ของระยะทางและความสัมพันธ์ ดังพบได้ว่าแม้จะอยู่ในกรุงเทพฯ แต่คนในชุมชนแออัด ยังต้องตกอยู่ในสถานะคนชายขอบ เพราะอยู่ห่างไกลความสัมพันธ์เชิงอำนาจ สำหรับกลุ่มชนที่อยู่ห่างไกลจากอำนาจในแง่ระยะทางด้วยแล้ว ยิ่งไร้อำนาจมากขึ้น เช่น กรณีของชาวเขาในภาคเหนือ (อานันท์ กาญจนพันธุ์, อ้างในคณาจารย์ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา, 2539: 189)

(2) แนวคิดและทฤษฎีเรื่องกลุ่มชาติพันธุ์และชนกลุ่มน้อยบางเรื่อง

1. แนวคิดระบบรวมและโครงสร้างหน้าที่ ความคิดพื้นฐานของทฤษฎีระบบรวม คือ ระบบประกอบด้วยส่วนย่อยต่างๆ ซึ่งมีการประสานและมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ในลักษณะที่สมดุล แต่โครงสร้างหรือองค์ประกอบของสังคมมีลักษณะเฉพาะของสังคมนั้นๆ เมื่อส่วนหนึ่งส่วนใดเปลี่ยนแปลงไป จำต้องมีการเปลี่ยนแปลงในส่วนอื่นๆ ด้วย เพื่อการคงไว้ซึ่งเสถียรภาพและความสมดุลของสังคม การวิเคราะห์ในแนวนี้นี้เป็นการมองว่า สังคมทั้งระบบสำคัญที่สุด ส่วนองค์ประกอบย่อยต่างๆ มีความสำคัญลำดับรอง ฉะนั้นถ้าส่วนย่อยส่วนหนึ่งเปลี่ยนไป ส่วนอื่นต้องเปลี่ยนตาม เพื่อสร้างสมดุลของระบบรวม

ส่วนการมองสังคมในลักษณะที่เน้นโครงสร้างหน้าที่ ขอมริบว่าส่วนย่อยในโครงสร้างมีฐานะและคุณค่าต่างกัน อาจประกอบด้วย คนรวย-คนจน, เจ้านาย- บ่าวไพร่, นายทุน-กรรมกร และ กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในสังคม ก็มีฐานะในสังคมไม่เท่าเทียมกันอยู่ดี เนื่องจากการมอง

เชิงโครงสร้างหน้าที่มองว่า ระบบรวมย่อมมีความสำคัญเหนือระบบย่อย การศึกษาเรื่องชนกลุ่มน้อย ชนกลุ่มใหญ่ โดยทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่จึงให้ความสำคัญต่อชนกลุ่มใหญ่เพื่อเน้นเรื่องเสถียรภาพของสังคม ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงหรือการขัดแย้งอย่างรุนแรงจะเกิดขึ้นไม่ได้ ถ้าสังคมจะยังคงอยู่ จึงต้องหาทางระงับความขัดแย้งหรือปรับปรุงองค์ประกอบต่างๆที่เสียให้เข้ากันได้

กลุ่มชาติพันธุ์มองจากในการศึกษาแนวคิดทฤษฎีนี้ พบว่ากลุ่มชาติพันธุ์ย่อยเป็นองค์ประกอบของโครงสร้างหรือระบบรวม จึงพยายามมีการรวมกลุ่มชาติพันธุ์ย่อยให้เป็นส่วนหนึ่งของสังคมใหญ่ โดยการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมเพื่อปรับให้ชนกลุ่มน้อยให้เป็นส่วนหนึ่งของชนกลุ่มใหญ่ เพื่อว่าสังคมรวมจะได้มีลักษณะร่วมกันและไม่เกิดความขัดแย้ง

2. แนวคิดเรื่องลักษณะกายภาพหรือสีผิวและทฤษฎีความขัดแย้ง การศึกษา

กลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศตะวันตกในอดีต มุ่งพิจารณาในแง่ความสัมพันธ์ระหว่างเชื้อชาติเป็นส่วนใหญ่ ปัญหาที่เกิดขึ้นมักเป็นเรื่องสีผิว เช่น ปัญหาระหว่างคนผิวขาวกับผิวดำ คนผิวขาวกับอินเดียนแดง ข้อแตกต่างทางกายภาพเป็นข้อแตกต่างที่เห็นได้ชัด เป็นต้นเหตุของการกีดกัน ความลำเอียงและการเลือกปฏิบัติ (discrimination) ที่เกิดขึ้นจากการที่คนผิวขาวเชื่อว่าตนเป็นกลุ่มชาติที่เจริญและดีกว่า (white supremacy) บุคคลจะมีอคติต่อคนที่มีลักษณะทางกายภาพต่างจากตัว จะแสดงออกโดยการแสดงความรังเกียจและเลือกปฏิบัติโดยไม่ให้ความยุติธรรมต่อผู้ที่มีเชื้อชาติต่างจากตัวเอง ทำให้บางประเทศพยายามออกกฎหมายห้ามการกีดกันผิวและให้สิทธิพิเศษแก่กลุ่มผู้ด้อยโอกาส เพื่อหาทางให้คนกลุ่มนี้ช่วยตัวเองและเลื่อนฐานะทางสังคมให้เป็นที่ยอมรับมากขึ้น

การพิจารณาเรื่องความแตกต่างของสีผิวและปัญหาเรื่องความไม่เสมอภาคนี้ เป็นการมองจากแง่มุมของทฤษฎีว่าด้วยการขัดแย้งและความเข้ากันไม่ได้ของกลุ่มคนที่มีลักษณะทางกายภาพต่างกัน เป็นการมองว่ากลุ่มผู้มีอำนาจต้องการรักษาอำนาจเอาไว้ และความขัดแย้งระหว่างสีผิวที่เกิดขึ้น เป็นเพราะกลุ่มได้ปกครองถูกกีดกันไม่ให้มีอำนาจ

3. แนวคิดเรื่องการประสานประโยชน์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ การศึกษา

ความสัมพันธ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ ไม่จำเป็นต้องวิเคราะห์จากแง่มุมชนกลุ่มน้อยและชนกลุ่มใหญ่เสมอไป บางประเทศมีกลุ่มชาติพันธุ์ย่อยหลายกลุ่ม ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ด้วยกัน อาจเป็นเรื่องที่น่าสนใจ ตัวอย่างเช่น

Charles F. Keyes เสนอว่า กลุ่มชาติพันธุ์ที่ตั้งรกรากอยู่ในบริเวณเดียวกัน จะมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในลักษณะที่พึงพากัน ในอดีตความเจริญมักเกิดในที่ราบลุ่มเป็นส่วนใหญ่ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆมีลักษณะเป็นคู่ เช่น คนลาวะ-คนเมือง, คนม้ง-คนจีน, คนกะเหรี่ยง-คนพม่า เป็นต้น เพราะการพึ่งพาระหว่างคน

ชาวเขาที่เจริญน้อยกว่า กับคนพื้นราบที่เจริญมากกว่า และสามารถผลิตสิ่งของต่างๆที่ชาวเขาไม่สามารถผลิตได้ (อมรา พงศาพิชญ์, อ้างในกุสุมา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, 2531: 97-105)

Frederick Barth เสนอว่า กลุ่มชาติพันธุ์ที่ตั้งรกรากในบริเวณเดียวกัน จะมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในลักษณะแบ่งอาณาเขตกัน (ethnic boundary) เช่นกรณีที่ราบลุ่มแม่น้ำสินธุ ในประเทศปากีสถาน พบว่าเผ่ากูจาร์ (Gujar) และ เผ่าโคคหิสถาน(Kohistani) จะอาศัยอยู่บนเขา ส่วนเผ่าปาตาน (Pathan) จะอาศัยอยู่บนพื้นราบและมีความเป็นอยู่ที่ก้าวหน้าและมีกองทัพที่เข้มแข็งในลุ่มน้ำนั้นทั้งหมด เผ่าปาตานยอมให้เผ่ากูจาร์อยู่บนยอดเขา ครอบครองที่เผ่ากูจาร์ไม่รบกวนเสถียรภาพตน ส่วนเผ่าโคคหิสถานก็สามารถจะอยู่ในพื้นที่สูงในระดับ 8,000 – 15,000 ฟุต ได้ ครอบครองอยู่ในอาณาเขตเผ่าปาตาน ทั้งสามเผ่าอยู่ร่วมกันในลักษณะพึ่งพาในลุ่มน้ำเดียวกันได้ เมื่อมีการถ่วงถ่วงอาณาเขตความขัดแย้งจะเกิดขึ้น ส่วนใหญ่ความขัดแย้งระหว่างเผ่ากูจาร์และโคคหิสถานมีบ่อยครั้ง เพราะปัญหาการแย่งทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ (อมรา พงศาพิชญ์, อ้างในกุสุมา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, 2531: 97-105)

ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความขัดแย้งกัน แต่จำเป็นต้องอยู่ใกล้ชิดกัน เช่น ปัญหาของกลุ่มชาติพันธุ์ที่นับถือศาสนาต่างกัน ความขัดแย้งมักเกิดจากความเชื่อทางศาสนามากกว่าความขัดแย้งที่เกิดจากความแตกต่างทางกลุ่มชาติพันธุ์ ในกรณีกลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่ใกล้กันและเข้ากันไม่ได้ พบว่าเป็นเพราะวัฒนธรรมของสองวัฒนธรรมเข้ากันไม่ได้ วัตถุประสงค์ทางการเมืองต่างกัน ยอมรับซึ่งกันและกันไม่ได้

4. แนวคิดเรื่องอคติและการเลือกปฏิบัติ มักเกิดจากที่ชนกลุ่มน้อยมีความรู้สึก ว่าถูกกีดกันและไม่ได้รับความยุติธรรม บางครั้งชนกลุ่มใหญ่ไม่รู้ตัวว่าได้กระทำการในลักษณะนั้นๆ ในอดีตการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุผลทางเชื้อชาติเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริง คนผิวขาวมักถือว่าตนเป็นชนชาติที่เจริญและดีกว่าชนชาติอื่น แม้ในประเทศต่างๆในอดีต ชนกลุ่มใหญ่มักเอาเปรียบชนกลุ่มน้อย ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ดังนั้นชนกลุ่มใหญ่ต้องเข้าใจความรู้สึกและการปฏิบัติต่อกันและกันให้ถ่องแท้ พยายามมองปัญหาแง่มุมจากชนกลุ่มน้อยบ้าง เพื่อปรับความสัมพันธ์ที่ดีขึ้นได้ (อมรา พงศาพิชญ์, อ้างในกุสุมา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, 2531: 97-105)

บทเรียนจากอดีตในการที่รัฐกำหนดแนวทางปฏิบัติต่อกลุ่มต่างๆในประเทศไทย ได้รับการบันทึกและถ่ายทอดพอสมควร รัฐบาลปัจจุบันเข้าใจสภาพความแตกต่างของกลุ่มชนและยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมเพิ่มมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากการหาเสียงเลือกตั้ง ผู้สมัครรับเลือกตั้งแต่ละคน ให้ความสนใจต่อชนต่างๆ ในพื้นที่ของตนเพื่อเป็นฐานเสียง คนอีสานยอมรับความเป็นไทยลาว ไทยเขมร คนใต้ยอมรับความเป็นไทยมุสลิม และในภาคเหนือเริ่มให้ความสนใจกับกลุ่มชาวเขาบ้าง แม้สาเหตุของการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมจะเป็น

เพื่อประโยชน์ทางการเมือง ผลที่เกิดขึ้นยังเป็นที่ยอมรับได้ว่า คนต่างกลุ่มต่างชาติพันธุ์ได้รับการยอมรับซึ่งกันและกันมากขึ้น (อมรา พงศาพิชญ์, 2547: 252-253)

2.2 วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้ศึกษาได้สำรวจวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นกรอบเบื้องต้นที่จะนำไปสู่ การศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองชุมชนกะเหรี่ยงในพื้นที่ แม้จะยังไม่มีการศึกษาในเรื่องนี้โดยตรง มาก่อน แต่มีงานวิจัยหลายเรื่องที่สามารถนำบางส่วนมาสนับสนุน เทียบเคียงการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ซึ่งพอที่จะสรุปได้ ดังนี้

พิทักษ์ สาเขตร์ (2535) ได้ทำการศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของชาวเขาเผ่าม้ง บ้านแม้วใหม่ อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก ผู้ศึกษาวิจัยเห็นว่าเป็นการศึกษาที่เกี่ยวกับการเมืองการปกครองในอีกรูปแบบหนึ่งของกลุ่มชาวเขา รวมถึงสภาพสังคมโดยทั่วไป งานศึกษาชิ้นนี้พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของชาวเขาเผ่าม้ง มีดังนี้

1. การรณรงค์ประชาสัมพันธ์ทุกรูปแบบของทางราชการ
2. การโฆษณาหาเสียงของผู้สมัครและพรรคการเมือง
3. การจัดแบ่งหมู่บ้านออกเป็นระบบคุ้ม
4. สื่อมวลชน
5. การเผยแพร่ประชาธิปไตยในทางปฏิบัติ
6. ความเป็นผู้นำของผู้นำท้องถิ่น ทั้งผู้นำตามกฎหมายและผู้นำตามธรรมชาติ
7. โครงการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้าน

พินิต แสงสว่าง (2536) ได้ทำการศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่อง นโยบายรวมพวกชาวเขา กับเอกลักษณ์ประจำเผ่า : ศึกษาเชิงวัฒนธรรมทางการเมือง เห็นว่าเป็นการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างกลุ่มชนชั้นนำตามจารีตของชาวเขาเผ่าต่างๆ ในเขตปฏิบัติงานของศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา จังหวัดเชียงราย ซึ่งนำมาเทียบเคียงกับกลุ่มชั้นนำตามจารีตในพื้นที่ที่จะศึกษาได้ โดยเฉพาะในประเด็นวัฒนธรรมทางการเมืองของกลุ่มชาวเขา พบว่า

1. ชนชั้นนำตามจารีตทุกกลุ่มทั้งกลุ่มหมอผี และผู้นำประกอบพิธีกรรม มีอำนาจในการปกครอง มีศักยภาพและมีอิทธิพลในการควบคุมดูแลกลไกต่างๆ ของสังคมในชุมชน เจ้าหน้าที่ของรัฐ ไม่สามารถมีอำนาจ หรือมีส่วนร่วมแต่งตั้งตำแหน่งต่างๆ เหล่านี้ได้ มีการรับรู้สถานภาพและ

บทบาทเจ้าหน้าที่ของรัฐในภาพลักษณ์เป็นผู้แทนอำนาจรัฐ ความสัมพันธ์เป็นแบบระบบการเมืองอุปถัมภ์ มีความขัดแย้งในด้านความคิด แต่ยินยอมและรับสภาพของเจ้าหน้าที่รัฐ

2. ชนชั้นนำตามจารีต ให้ความหมายของการเป็นคนไทยว่า หมายถึงคุณสมบัติทางรูปธรรมที่กฎหมายกำหนด หรือเป็นเงื่อนไขของสังคมไทยโดยทั่วไป เช่น การเคารพเทิดทูนพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว การรู้วาทนัยกรรมมนครคือใคร การบวชพระ การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การที่มีถิ่นฐานและมีบัตรประจำตัวประชาชน เป็นสัญลักษณ์ทางการเมืองที่แสดงการเป็นคนไทยที่สำคัญที่สุด

3. ความยึดมั่นในที่อยู่อาศัยเป็น “รูปธรรม” การเป็นคนไทยที่วัดด้วยกฎหมายบ้านเมือง แต่การเป็นชาวเขาเป็น “นามธรรม” ที่มีการประกอบพิธีกรรมหล่อหลอมให้มีความนึกคิดเป็นหนึ่งเดียวกัน ซึ่งก็คือวัฒนธรรมประจำเผ่าหรือภูมิปัญญาของชาวเขา การพัฒนาชาวเขาให้เป็นคนไทยในเชิงนามธรรมต้องผ่านกระบวนการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมือง โดยมีเป้าหมายพัฒนาความขัดแย้งทางความคิดเป็นความสอดคล้องทางการเมือง

ประพันธ์ สุวิวงศ์ (2536) ได้ทำการศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่อง “ทัศนคติทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง : ศึกษากรณีจังหวัดแม่ฮ่องสอน” ถือเป็นวรรณกรรมและงานวิจัยที่ใกล้เคียงกับประเด็นที่ผู้ศึกษานำเสนอในโครงร่างฉบับนี้ค่อนข้างมาก เพราะเป็นเรื่องของชุมชนกะเหรี่ยง โดยเฉพาะ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการเมืองของชนเผ่ากะเหรี่ยงในพื้นที่ระดับจังหวัดแม่ฮ่องสอน จากการศึกษาพบว่า

1. ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง มีทัศนคติที่ดีต่อระบบการเมืองไทยในระดับปานกลางค่อนข้างสูง
2. มีทัศนคติที่ดีทางด้านประชาคมการเมืองในระดับสูง, ต่อระบบการปกครองในระดับปานกลางค่อนข้างสูง, ต่อผู้มีสิทธิอำนาจทางการเมืองของไทยในระดับปานกลางค่อนข้างต่ำ
3. ด้านตัวแปรทั้งอายุ ศาสนา สถานะทางสังคม (ตำแหน่งทางสังคม) และการศึกษา มีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางการเมืองของชาวเขา
4. ด้านการมีส่วนร่วมกิจกรรมทางการเมืองอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างต่ำ กิจกรรมที่เข้าร่วมส่วนใหญ่เป็นลักษณะของกิจกรรมที่ไม่ต้องใช้ความคิดริเริ่ม และไม่ต้องใช้ความพยายามหรือทุนทรัพย์มากนัก
5. ทัศนคติทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง กล่าวคือ กลุ่มที่มีทัศนคติที่ดีต่อระบบการเมืองในระดับสูงจะมีส่วนร่วมทางการเมืองใน

ระดับที่ดีกว่ากลุ่มที่มีทัศนคติที่ดีต่อระบบการเมืองในระดับปานกลาง และกลุ่มที่มีทัศนคติที่ดีต่อระบบการเมือง ตามลำดับ

สมศักดิ์ เกียวกิ่งแก้ว (2536) ได้ทำการวิจัยเรื่องพฤติกรรมทางการเมืองของชาวเขาในภาคเหนือของประเทศไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีของการเลือกตั้ง เห็นว่าเป็นงานวิจัยที่มุ่งประสงค์เพื่อทราบถึงขีดความรู้ความเข้าใจและทัศนคติของชาวเขาที่มีต่อการเมืองการปกครองไทย รวมถึงแบบแผนและพฤติกรรมต่างๆในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของกลุ่มชาวเขาในภาพรวม ซึ่งนำมาเทียบเคียงกับการศึกษาค้นคว้าอิสระในครั้งนี้ได้ พบว่าชาวเขาส่วนใหญ่มีความสนใจและมีความเข้าใจเกี่ยวกับการปกครองไทยระดับปานกลางค่อนข้างต่ำ ขณะเดียวกันชาวเขาส่วนใหญ่มีความภูมิใจที่ได้รับสัญชาติไทยและมีทัศนคติที่ดีต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐและการเมืองการปกครองไทย ในเรื่องของการไปใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของชาวเขานั้น ชาวเขาได้ไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งในอัตราค่อนข้างสูง ทั้งนี้เพราะถือว่าเป็นหน้าที่ของพลเมืองดียิ่งกว่าความสนใจหรือสำนึกทางการเมืองไทยอย่างแท้จริง ดังจะเห็นได้ว่าชาวเขาส่วนใหญ่ไม่สามารถระบุรายละเอียดและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับกระบวนการทางการเมืองการปกครองไทยได้เท่าที่ควร ทั้งนี้เพราะชาวเขาส่วนใหญ่ยังไม่มีการศึกษา มีความยากจนและส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในพื้นที่ห่างไกลความเจริญ จึงขาดข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต แต่ในด้านพฤติกรรมทางการเมืองการเลือกตั้งมีแบบแผนคล้ายกับคนไทยพื้นราบในชนบท เช่น ใช้เวลาว่างในตอนเช้าไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ก่อนไปเลือกตั้งได้ปรึกษาหารือกับผู้ที่มีประสบการณ์ เช่น คณะกรรมการหมู่บ้าน ชาวเขาส่วนใหญ่จะเลือกผู้แทนตามที่ตนคิดว่าดีที่สุด เนื่องจากการซื้อสิทธิขายเสียงในหมู่บ้านเขายังมีไม่มากนัก

ศิริพงศ์ สุวรรณศิริ (2538) ได้ทำการศึกษาค้นคว้าแบบอิสระเรื่อง “การเรียนรู้ทางการเมืองของชาวเขาดำบลแม่नावาง อำเภอแม่อาว จังหวัดเชียงใหม่” ผู้ศึกษาเห็นว่าเป็นเรื่องทางการเมืองของชนกลุ่มน้อยอีกเผ่าหนึ่ง น่าจะใกล้เคียงในประเด็นที่ต้องการโดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษา คือ ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของชนกลุ่มน้อยในแต่ละพื้นที่ จากการศึกษาพบว่า

1. ชาวเขาส่วนใหญ่ในพื้นที่มีการเรียนรู้ทางการเมืองดี แต่จะแตกต่างกันตามที่ตั้งของบ้านเรือน คือ ชาวเขาที่ตั้งบ้านเรือนที่อยู่ใกล้หมู่บ้านจะเรียนรู้ทางการเมืองดีกว่าชาวเขาที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ไกลหมู่บ้าน

2. คนหนุ่มสาวจะสนใจการเมืองมากกว่าผู้สูงอายุ แต่ทั้ง 2 กลุ่มไม่มีความแตกต่างกันในด้านพฤติกรรมทางการเมือง

3. ด้านพฤติกรรมทางการเมืองของชาวเขาที่มีการเรียนรู้ทางการเมืองที่ดี จุดที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้ตัวเมือง และที่ตั้งบ้านเรือนห่างไกลจากตัวเมือง มีพฤติกรรมทางการเมืองไม่แตกต่างกัน

วันเพ็ญ ขวรางกุล (2539) ได้ทำการศึกษาแบบอิสระเรื่อง “ทัศนคติและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของชาวเขาเผ่าอีเก้อ หมู่บ้านผาหมี อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย” ใช้แนวคิดทฤษฎีทัศนคติ ระดับการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมือง พบว่า ชาวเขาเผ่าอีเก้อถึงร้อยละ 95.2 มีความรู้เข้าใจต่อสิทธิหน้าที่พลเมืองไทยตามกฎหมายเป็นอย่างดี และมีทัศนคติที่ดีต่อผู้มีอำนาจปกครองและนักการเมืองและต่อระบบการเมืองไทย แต่ชาวอีเก้อไม่ค่อยมั่นใจในการซื้อขายเสียงส่วนการมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างสูง ค่อนข้างเลือกบุคคลที่จะเข้าเป็นสส. หรือ สจ. โดยอาศัยคุณสมบัติรวมมากกว่าพิจารณาว่าเป็นชาวพื้นราบ หรือชาวเขา แต่การช่วยหาเสียงยังไม่เด่นชัด กลุ่มรายได้ต่ำมีทัศนคติที่ดีต่อผู้มีอำนาจปกครอง , ประชากรที่มีอายุต่ำมีทัศนคติต่อระบบการเมืองดีกว่ากลุ่มที่มีอายุสูงกว่า , ผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมมีทัศนคติต่อระบบการเมืองต่ำกว่าผู้ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไปและข้าราชการ , ผู้ไม่เคยผ่านการศึกษาในระบบการศึกษาของรัฐมีทัศนคติต่ำกว่าผู้ที่ผ่านระบบการศึกษาของรัฐ, กล่าวได้ว่าทัศนคติเป็นสิ่งที่มียอิทธิพลต่อพฤติกรรมหรือเป็นสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคคล

ธีระพงศ์ อิทนาม (2543) ได้ทำการค้นคว้าแบบอิสระเรื่อง “ปัญหาการดำเนินนโยบายรวมพวกชนกลุ่มน้อย ในจังหวัดเชียงราย” เป็นการศึกษาถึงนโยบายรัฐกับความเป็นชาติพันธุ์ชนกลุ่มน้อยอีกจุดหนึ่งของสังคมไทย สรุปสาระสำคัญได้ว่า นโยบายรวมพวกชนกลุ่มน้อยเริ่มในปี 2519 ถือเป็นแม่บทในการแก้ไขปัญหชนกลุ่มน้อย โดยมีเป้าหมายให้เป็นพลเมืองดี และพึ่งตนเองได้ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างหลายประการ ได้แก่ การปกครอง เศรษฐกิจและการดำรงชีพ สังคมและวัฒนธรรม ศาสนาและความเชื่อ การศึกษาและสาธารณสุข และการมีส่วนร่วมทางการเมือง มีแนวโน้มที่ชนกลุ่มน้อยส่วนใหญ่ยอมรับเอาวัฒนธรรมของชนส่วนใหญ่ไปปฏิบัติ และกลายเอกลักษณ์ดั้งเดิมของวัฒนธรรมประจำเผ่าตนลงไป แต่ปัญหาพบว่าในจังหวัดเชียงรายชนกลุ่มน้อยที่อยู่ห่างไกล ยังยึดติดกับวัฒนธรรมของตนอย่างเหนียวแน่น การที่ไม่ได้รับสัญชาติไทย จึงขาดโอกาสทางการศึกษา ทำให้ชนนโยบายรวมพวกยังไม่ประสบผลสำเร็จ ทางแก้ไขจำต้องยึดตามแนวทางนโยบายรวมพวกที่มีอยู่ เพราะเป็นวิธีการที่เหมาะสมที่สุด และหาทางลดช่องว่าง

ระหว่างชนกลุ่มน้อยกับชนกลุ่มใหญ่ให้หมดไปในที่สุด โดยมีการประสานงานกันทั้งภาครัฐและเอกชน เป้าหมายให้ชนกลุ่มน้อยเกิดความเข้มแข็งและมีพัฒนาที่ยั่งยืน

โชคชัย สันตุภรณ์ (2543) ได้ทำการศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่อง “วัฒนธรรมทางการเมืองของชาวเขาเผ่าม้งในหมู่บ้านมณีพุกภัย จังหวัดน่าน” ซึ่งผู้ศึกษาวิจัย ได้นำกรณีนี้เป็นกรอบในการเทียบเคียงวัฒนธรรมทางการเมืองของชาวกะเหรี่ยงที่นำเสนอไว้ในโครงร่างฉบับนี้ จากการศึกษาพบว่า เผ่าม้ง มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบค้ำเคบผสมแบบไพร่ฟ้า ที่ยังติดอยู่กับความเป็นอยู่วิถีชีวิตแบบดั้งเดิม แม้จะมีชาวม้งรุ่นใหม่ได้รับวัฒนธรรมกล่อมเกลามาจากสังคมไทยพื้นราบบ้าง แต่ส่วนใหญ่ยังคงเอกลักษณ์ดั้งเดิมของชนเผ่าตนไว้ ด้านความรู้ความเข้าใจในทางการเมืองมีน้อยมาก แต่กลับมีทัศนคติที่ดีต่อระบอบการเมือง ส่วนด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองยังอยู่ในระดับต่ำ

อรัญญา พงศ์สะอาด (2544) ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “อิทธิพลของวัฒนธรรมท้องถิ่นต่อพฤติกรรมทางการเมือง : กรณีศึกษา พิธีแซนยะ ของชุมชนชาวกูย ตำบลแจนแวน กิ่งอำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์” การศึกษามุ่งให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมท้องถิ่น ที่เกี่ยวพันกับพฤติกรรมทางการเมืองของชนกลุ่มน้อยอีกเผ่าหนึ่ง งานวิจัยพบว่า พิธีแซนยะ หรือการเลี้ยงปู่ตาของชาวกูย จัดปีละ 2 ครั้ง ในช่วงเดือน 3 และ 6 เชื่อว่าบรรพบุรุษคุ้มครองให้อยู่สุข และมีความหมายต่อการเกษตรกรรม หากละเลย ไม่เคารพ ไม่สืบทอดการปฏิบัติ จะนำภัยพิบัติมาสู่ชุมชน เชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติ ส่งผลให้พฤติกรรมทางการเมืองของชาวกูยมีบุคลิกภาพแบบอำนาจนิยมและเชื่อฟังผู้มีอำนาจ การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นแบบไพร่ฟ้าผสมแบบมีส่วนร่วม สรุปได้ว่า วัฒนธรรมทางการเมืองมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทางการเมืองของชุมชน โดยผ่านกระบวนการกล่อมเกลามาและเรียนรู้ทางวัฒนธรรมท้องถิ่น

วินัย บุญลือ (2545) ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ทุนทางวัฒนธรรมและการช่วงชิงอำนาจเชิงสัญลักษณ์ของชุมชนชาวปกากะญอ” แม้ว่าจะไม่เกี่ยวข้องกับประเด็นทางวัฒนธรรมทางการเมืองที่ศึกษาวิจัยโดยตรง แต่งานชิ้นนี้ได้แสดงให้เห็นถึงกระบวนการสร้างวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ชนกลุ่มน้อยในอีกรูปแบบหนึ่ง ที่อาศัยอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของกลุ่มตน ทั้งในประเด็นความเชื่อทางศาสนาและรูปแบบการจัดการทรัพยากร มาสู่อำนาจเชิงสัญลักษณ์ ทำทาบวาทกรรมของรัฐที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม การต่อสู้ทางการเมืองเรื่องอัตลักษณ์ กระทั่งกลุ่มปกากะญอ ได้รับการขนานนามว่า “ลูกหลานของผืนป่าและแผ่นดิน” ภาพลักษณ์เชิงลบใน

ฐานะผู้ทำลายป่า คนบ้านนอกไม่มีการศึกษา ได้ปรับเปลี่ยนมาสู่หน่วยทางสังคมและการเมือง ว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ผู้มีปัญหาในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ เปลี่ยนภาพจากผู้ทำลายมาเป็นผู้รักษาป่า แทน นอกจากนี้ยังมีส่วนยุตินโยบายการอพยพคนออกจากป่า และกลับมาสนับสนุนให้คนอยู่กับป่าตาม พ.ร.บ.ป่าชุมชน อีกด้วย

2.3 กรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย

ภาพที่ 2.2 กรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย

